

НАШ ШАХ

МІСЯЧНИК
ПОЛІТИКИ
СУСПІЛЬНОГО
ЖИТТЯ
ЛІТЕРАТУРИ
НАУКИ
МИСТЕЦТВА

РІК V. СІЧЕНЬ-ЛЮТИЙ·1946·Ч.1-2

Н А І І Л Я Х

РІК V. - СІЧЕНЬ - лотин - 1946.
Ч: 1 - 2.

Добрий день же Новий Годе, -
В торішній свитині!
що ти несеш з Україну
В латаній турбузі?
"Благоденствіс, указом
Новеньким повите ?,"
Іди ж здоров, та не забудь
Злідням поклонитись!

Т.Щевченко,

§!§!§!§!§!§!§!§!§!§!§
хожохожохожохожохожохожох
§!§!§!§!§!§!§!§!§!§!§

Тарасів М.

Д Е Р Ж А В Н І С Т Ъ

Св'ятий апостол Андій /Первозваний/ прийде в устьє Дніпровськое, і оттолі пойде по Дніпру горі і ста под горами на березі. І заутра встав, рече к сущим с ним учеником:

"Видите гори сія ? Яко на сих горах воєсіяєть благодать Божія, імати і город велик биті і церкви многі імати Бога возвигнути".

І вшед на гори сія, і благослови я і постави хрест і помолився Богу, і слізе с гори сея, іде же послі же бисть Київ, і поїде по Дніпру горі.

/ "Откуда есть почла Русская Земля" /.

І "комоні ржуть за Сулом, звенить слава в Києві. Труби трублять в Новіграді, стоять стязі в Путівлі".

Хай чорними хмарами облягають Українську Державу орди загарбників: половців, печенігів, хозарів... Й сліду від них не лишитися!

"Ой, вийдемо на першу гору, на високу, бліснем мечем - ясен місяць, пустимо стрілки - дріben дощик " луназ з сивої давнини пісня лицарів свободолюбивої нації, яка на припонтійських степах стала на віковий герць, червленими щитами застуپачи шляхи до України кожному наїздникові.

Та року Божого 1223-го на березі бистрої Каяли:

"С зарання до вечера,
С вечера до світа
Летять стріли каленія,
Гримлють саблі о шеломи -
Трещать копія харалужния
в полі незназмі
среди землі половецької.

Чорна земля под копити
костьми била посіяна -
а кровію полляна.
Тугом взідаша
по руськай земли.

.....
Бишася день,
бишася другий,
третаго дни к полуудни
падеша стязи Игореви.

.....
Ту крававого вина не доста...
Ту пир докончада храбрий русичи-
Свати попоїша, а сами полегомша
За землю руськую.

А 17 років пізніше вже орди Батиїві заливають цілу Україну. В Києві "не можна було нічого чути від рипу Його возів, від величного реву Його верблудів й іржання Його коней."

Ничить трава жалощами,
а древо с тугом
к землі преклонилося.

"Великий княже Всеvolode! Не мислів ти прелетіти із дачею, отна зата стола добльости /допильнувати/. Ти бо можеш Волгу весли розкропити, а Дон шеломи виляти!..."

...Ти буй Рюриче і давиде! Не вар /ваша/ ли злаченії шеломи по крові плаваша? Не вар ли храбрая дружини рикаєть, аки тури, ранені саблями каленними на полі незназмі? Вступіта, господин, в зата стремень за єбиду сего времени, за землю руську, за рани Ігореві, буого Святославича?

Галичкий Осмомислі Ярославе! Високо сідиши на своєм златокованім столі, подніпер гори угорськії своїми желізними полки, заступив королеві путь, затворив Дунай ворота... Грози твоя по землям текут: Отверяєши Києву врата...

Стрілляй господине Кончака, поганого Кощея, за землю руську, за рани Ігореві, буого Святославича!

А ти буй Романе, Мстиславе! Храбрая мисль носить вже ум на діло!... Суть бо у вас желізний папорзі /кольчуги/ под шеломи латинскими. Тими тресну земля і многи страни: Хинова, Литва, Ятвази, Деремела і Половці сулиці / списи/ своя повергна, а глави своя поклониша под тії мечі харалужні!... Дон ти княже кличет і зоветь князі на побіду, Олговичі, храбрій князі, доспіли на брань.

Інгвар і Всеvolod і всі три Мстиславичі, не худа гнізда шестокрильці!... Загородіте полю ворота своїми острими стрілами за землю Руську, за рани Ігореві, буого Святославича!"

/Із "Слова о Полку Ігоревім"

Впала Українська Держава та не заломилася національна воля до державного життя.

Року Божого 1649 Україна це доводить чинами й устами Б.Хмельницького.

"Народ руський со всіми його областями, городами, селеніями і всякою к ним народною і національною принадлежністю,увольняється, освобождається і із'ємлеся от всіх приказаний і долегливостей полоских і литовских на вічнія времена, яко із віков вольний, самобитний і незавоєваний, а по однім добровольним договором і пактом в єдності полеку і литовскую принадлежавший.... Народ Руський од сего часу есть і ма будуть: ві от кого, кроме самого себе і правительства своєго, независимим, а правительство: ізбирається і установляється общею порадою, добровольно од всіх станов, і приговором чинов і товариств, по стародавнім правам і обичаям руським, і нікто ім в том не мішает, ні посередствует ні яким колвек способом, ні тайним, ні явним, а найбарзій усильством..."

Берховний Начальник і Господар землі Руської і народа Його ма бути Гетман, ізбираємий чинами і войском із между себе вольними голосами, а постороннему альбо інакож повставшему не бути ні кому ні в яку пору".

/Статті Зборовського миру 7.вересня 1649/.

Не проходить і 60 років і Великий Мазепа підтверджує за-
сади української державності.

"Князь і стани України, згідно з правом, яким досі корис-
тувалися, будуть заховані і вдержані на всім просторі князів-
ства і частин, прилучених до нього.

Іван Мазепа, законний князь України, жадним способом не
може бути нарушений у володінні цим князівством; по Його смер-
ти - яка треба сподіватися - не наступить ще довго, Стани Укра-
їни заховатимуть всі вольності згідно з своїми правами та старо-
давніми законами".

/З договору Гетьмана Мазепи і Карла XII./

.... Не повинні ми воювати ні з Шведами, ні з Поляками, ні з
Великоросіянами а повинні зібрали наші військові сили стати
у відповідних місцях і захищати нашу власну батьківщину відби-
ваючи того, хто нападе на неї війною... А при майбутньому спіль-
ному миру всіх воюючих держав рішено поставити нашу країну в
той державний стан, в якому вона була перед польським володін-
ням, при своїх природних князях і при всіх давніх правах і при-
вілеях, що значать вільну націю"...

/Гетьмана І.Мазепи прокламація до війська і народу
Українського/.

Та свою Голгофу Україна оминути не може. Вона, благослове-
на св.апостолом Христовим мусить тяжко покутувати за міжусобиці
князів, за злочини своїх ренегатів....

"Галагани, і Кіселі, Кочубеї -Нагай,
Було того добра чимало!" /Т.Шевченко/.

Одно століття минає після смерти І.Мазепи. Колись вільна
козацька республіка остаточно закріпачена, замурована у розій-
ській тюрмі народів, і народжується кріпак Тарас Шевченко.

"Що діялось по Шведчині, -
То й ляхи б злякались,
Оніміли б з переляку
П'яні небораки!
Ляхи були - усе взяли,
Кров повипивали,
А москалі і світ божий
В путі закували..."

/Т.Шевченко/.

Та мало ствердити сумну і на той час безнадійну дійсність
в Україні. Шевченко не князь і не гетьман. Шевченко - націо-
нальний пророк, революціонер! Шевченко - основоположник укра-
їнської національної революції.

- "А щоб збудити
Хилену волю, треба миром
громадою обух сталить,
Та добре вигострить сокіру,
Та й заходитись вже будить!

/Т.Шевченко/.

Не покорю , не чеканням милосердя і співчуття здобудеться
"В своїй хаті свою правду і силу і волю".

....."Могиля
чорніють як гори,
та про волю нинком в полі
з вітрами говорять!"

Воля здобувається чином, воля здобувається жертвами, могилами:
"Усі ті могили - усі отакі:
Начинені нашим бланородним трупом
Начинені туго. Оде воля спить".

Тому всі "вставайте,
кайдани порвіте,
і вражою злом кров'ю
Волю окропіте!"

/25.XII.1845. -Т.Шевченко/.

Й 22. січня 1918 року в столиці Української Народної Республіки пролунало:

"Український Народе!

Твою силою, волею, словом - утворилася на українській землі свободна Українська Народна Республіка, здійснилася давна мрія Твоїх Батьків, борців за волю і право робочого люду! Та в трудну годину народилася воля України. Чотири роки жорстокої війни обезсилили наш край і народ. Петроградський уряд народних комісарів виповів війну Україні. - Ми, Українська Центральна Рада, робили всякі заходи, щоб не допустити до братобивчої війни двох сусідніх народів, але петрогр. уряд не пішов нам на зустріч, веде дальшу криваву боротьбу з нашим народом і Республікою... Для того, щоб повести свій край до ладу, творчої праці, закріплення революції й нашої волі, ми Українська Центральна Рада, опозиціуємо всім громадянам України:

Від нині Українська Народна Республіка стає самостійною, від нікого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу.

З усіми сусідніми державами, а саме Росією, Польщею, Австрією, Румунією, Туреччиною й іншими - ми бажаємо жити в згоді й приязні, але жадна з них не може вмішуватися в життя самостійної Української Республіки"...

/з ІУ Універсалу У.Ц.Р./

А сьогодні ?

Всупереч Азії жаху і всупереч зимній Європі
впертість, як кров, пливе в жилах людей, цих міцних,
тежкостопих,

Світиться знаком тризуба уся ця земля.

Горами чорними воль розпаляється знак цей,
і все страшніший, величний, паличий
сходить над краєм, як дивна планета.

Навкруг юрби чужинців дріжать. Найстрашніше для них:
Чи він стопить,

Чи перетопить в землі цій руду на метал?

І що поволі зростає міста, як хотіння, як гордість,
Поволі тужавіть села, з містами поєднані міцце,
Тяжке багадство й пішнота збирають цей край.
Ось він зіп'явся у ритмі.

Ось ідуть і я чую їх кроки.

/В.Лине./

ДЕРЖАВА НЕ ТВОРиться
В ВУДУЧИНІ,
ДЕРЖАВА БУДУТЬСЯ НИЦІ...

/О.Олькич./

БІЙ ПІД КРУТАМИ.

/29 січня 1918./

22 січня 1918 року проголосила Українська Центральна Рада в Києві Четвертий Універсал про повну самостійність Української Держави. У відповідь на це московські большевики й іх українські яничари утворили в Харкові більшевицький уряд нібито окремої "Радянської України", і цей уряд - а властиво сама Москва - почав війну з Україною. На Україну посунули від сходу численні московські арди під проводом бувшого царського полковника жандармерії // Муравйова. Одна армія під проводом Бросгова Ішля відома залізниці Харків - Полтава - Київ, друга - під проводом Ремигова Ішля шляхом Курок - Бахмач -Крути -Київ. Та й з боку Жмеринки почав загрожувати Києву московський корпус гвардії. А тимчасом Центральна Рада була безоборонна. Члени тодішнього уряду України легковажили собі військову справу. Будучи в більшості лівих соціалістичних переконань, співпрацювали ще донедавна з московськими соціалістами - революціонерами /"есерами"/ і, наслухавшися їх фраз про "рівноправність народів", "дружба московські "ліві" не підуть воювати Україну... Забували, що Москва, яка б там вона не була, завжди буде посягати на Україну, бо без України не буде великою державою. Українська війська Центральна Рада розпустила додому й думала, що, коли Україна не сягає на чуле, то й її ніхто не занапастить. І тому тепер опинилася молода держава в найгіршій небезпеці.

Невеличкі частини ідейних борців, що з власного почину обороняли рідний край, не могли встояти перед величезною ордою большевиків і відступали поспішно назад.

А очевидці оповідають:.... У той грізний час сформувався у Києві курінь, зложений із студентів і молодих гімназистів, майже ще дітей, що не то пороху не нюхали, але і кріса не мали в руках. У студентський курінь крім студентів університету, записалось багато учнів гімназії ім. Кирило-Методіївського Братства, напр. записалися всі учні 7 і 8 класів і деято з молодших класів. Були між ними й галичани. І цих необзанайомлених з воєнним ремеслом хлопців висилають 27 січня на фронт. Вуло їх 300.

Командантом був студент Омельченко. Вибиралися в похід байдарі і веселі. Може й відчували свою трагедію, але бачили її трагедію України. Їх сердя билися в один такт любов'ю до батьківщини, та-кою любов'ю, яка п'ємагає все: і страх, і смерть, і муки.

28 січня, в 4 год. ранку зупинилися на станції Крути, 120 км. на схід від Києва. З ними був і відділ юнаків, учнів старшинської школи, 250 чоловік. Тут прилучилися до них і горстка гайдамаків, що відступали перед більшевицькою перевагою, коло сорок чоловік. Цілий день приготовлялись до зустрічі з ворогом. Копали окопи, висилали стежі. Ніч з 28 на 29 січня переночували всі в мокрих окопах у строгім поготівлі. І так застав їх холодний, похмурий ранок, вівторок 29 січня 1918 року....

Минали години... Був спокій... Аж в 9 годині ранком донесли стежі, що більшевики наступають. Засурмили тривогу. Впала команда: "Висипай в лінію!" - і молоді герої стиснули міцніше кріси в своїх невправних долонях. Інаки уставилися праворуч, а студенти ліворуч залізниці, два кілометри на схід від станції Крути. Минала година, і борці побачили першу ворону лаву. Розгорівся лютий бій. Наступали матроси "Балтійського флота", майже всі п'яні. Було їх шість тисяч старих вояків - горлорізів, ще до того озвірілих через алькоголь, а тут по нашім боці не цілих шістьсот, між ними триста молоденьких хлопців. Та не так легко вдалося червоним катам поконати горстку героїв. Наступали не раз і не два, і завжди натрацяли на несподіваний відпір. Молоді хлопці, що досі тільки пером писали на папері, боролися, як леви. Молоді воїни доказували чудеса хоробрості. Вкінці юнаки, побачивши безвиглядність дальшої боротьби, почали відступати. "Відступати" - подав приказ командант юнацького куреня, і ця команда пішла розстрільною від стрільця до стрільця. Але поки дійшло це слово з лівого боку залізничного шляху, де билися юнаки, на правий бік, де боролися студенти, хтось, недочувши, перемінив його на "Наступати" - й коли юнаки відступали назад, то студенти кинулися вперед на певну смерть... Пішли на ворога з багнетом - бо й набоїв уже не стало - і попадали в нерівній боротьбі....

Коли запала ніч, лежало на крутянських полях за двірцем і на самім двірці коло триста трупів. Двадцять і сім здорових і саїсім ранених студентів попало в полон, і їх більшевики по звірськи замучили, заборонивши місцевим селянам поховати мерців. Тільки сімох помилково повезли до Харкова, і їм удалося потому втікати. З імен героїв, що полягли під Крутами, відомі лише деякі: Володимир Шульгин, Кольченко, Микола Лизогуб, Пинський /галичанин/, Омельченко, Андрій Соколовський. По програному бою під Крутами не було вже для Києва оборони. Незабаром уряд України музів утікати. Щойно в березні, коли звільнено Київ, відбулися величаві похорони героїв з під Крут у Києві на державний кошт. Відкопали і їх привезли до Києва; тяжко покалічених, понівечених. Не всіх привезли, тільки 28 героїв, бо декого поховали селяни невідомо де, інших порозстрілювали. більшевики і покидали дене-будь далеко від місця битви. Покоронили їх 19 березня.

Сповився Київ плачем матерів, риданням сестер. Та де не матері й не сестри плакали. Плачала вся Україна за своїми найкращими дітьми, що життя своє віддали за свободу й спочили на вічний сон на горі над Дніпром біля Аскольдової Могили, звідки видно чернігівські поля й далекі Крути. І до нині плаче Україна. Плаче, що замало було таких хоробрих, і вона знову попала в неволю. Та в своїому смутку і в своїй жалобі має розраду і віру.

Во, коли трапилося таких триста геройів, можна вірити, що трапиться при найближчій нагоді більше, і вони вже не дадуть Україні па поталу.

Кров пролита під Крутами, не пропаде марно. З неї, наче зі здорового зерна, зійде квіт безсмертної ідеї - квіт Волі.

Вінницькі Вісті, рік 1942.

0.5

К Р У Т И.

В мороці неладу в пітьмі підлот
Ваші пісні молодечі-
Льот ваш орлиний, нестреманий льот,
Льот крізь вітри і хустечі.

Що там, що вперше з рушицей ти,
Що там, що тому п'ятнадцять?...
Так усроме вам на ворога йти,
Співом ручним захливатися...

Хай вам вітри вибігають на шлях.
Просята вернути, голосять...
"Щоб наша доля" - лунає в полях,
"Щоб краще в світі жилося"!

Стрілися. Казять ворожу слість
Ваші розгукані стріли:
Позми б на вас позривалися з місць
Тріскотні вкрай скоростріли.

Лавами ворог. Ось кинувся він,
Котить на вамі окопи.
О, вже не лежачі і не в колін
Лити кричеві окропи

Виросли враз ви, немов на наказ —
Стенчи б'єти у ката!
Тільки чому ця тривога у вас,
Чому зашкімла гармата?...

Чом де що друга руки від хіма?
Голосу бракло у зброй?...
-Дайте набої! - Набоїв нема,
В полі далеко набої...

Сталі не стало, остався хрусталь.
Як з хрусталем проти сталі ?!
Люто співає ворожая сталь,
В'є , робить хрустальні...

-Сніже, та-х в нього нема голови,
Нашо Йому підголов'я?!...
Як захлиналися співами ви,
Так захлинулися кров'ю.

Сходять нам ваші незгасні сонця,
Дзвонять серця ваші вічні -
Ваші квітневі, травневі серця,
Квітні, посічені в січні.

Ваша загуба за весну ясну:
Вамі зарубані весни -
Громом в німоти байдужа і сну,
Криком кривавим воскресне!

У клекації святі корогви,
Клекоту повні прaporи.
Ми під кипінням їх радо, як ви
В буряні рушим простори.

Радо на сурмний задуднімо зов
Ми по шляху грозовому.
Тому крутому, що з Крутів пішов -
Непереможному тому.

І коли кинем на ворога час
Незгладимої скруті -
Взнає він добре провіщо для нас
Крикнули крові! Крути!!

Друга світова війна, яка коштувала людству, а зокрема Україну, величезних жертв крові та матеріальних дібр, виказала наглядно, що рушійною силою історіотворчих процесів є нація, а національний принцип є єдиним принципом, на якому можна впорядкувати міжнародне життя.

§ | § | § | § | § | § | §

У зв'язку з величезними втратами і жертвами, які понесли народи у війні та великими матеріальними труднощами - помітно всюди та у всіх відношеннях знаменне явище радикалізації настроїв. Ці настрої будуть посилювати існуючі міжнародні та внутрішні національні ферменти і невинно їх загострювати.

生：生：生：生：生：生：生：生：生：生：生：生：生：生：生：生：生：生：

Р.Л.

О Л Е Н А Т Е Л І Г А .

/ До 4-тої річниці з дня смерти/.

Вітрами й сонцем Бог мій шлях памітів
Та там де треба я тверда й сурова,
О краї мій, моїх ясних привітів
Не діставав від мене жадний ворог...
О. Теліга.

В лютім 1942 р. пролунала з Києва вістка, що Олена Теліга не живе. На передових позиціях національного фронту падає визначна українська поетка і революціонерка. Падає замордованою - бо мала відвагу неухильно змагатись за суверенність і свободу українського слова - в Гестапівській катівні в Києві Велико-Володимирівській вулиці, ч. 34.

Її життя - як сама передбачала - відціплло "мов корабель в заграві пожежі", коли вона - ніжна, крихка жінка - перемагаючи "темні води і полум'яні межі", саме зійшла була на каменистий верх "нашого, прекрасного, хоч і похмурого берега". Бо місце, де в останні дні свого життя стояла О. Теліга, було справжнім шпилем українського світу.

Ім'я О. Теліги як поетки, вже ряд років мало своє власне звучання, але для палкої, спрагненої туги за високу слово душі, замало здавалось бути в час "канонади гризного грому" лише поеткою. Перемагаючи в собі "звичку", вічний знак жіночості - Діву, і тим самим ставлячи вище призначення перед новою українською жінкою взагалі - вона праґнула сама взяти з обважнілих чоловічих рук зброя - "і вдарить твердо там, де треба вдарить". Для найвищого духового стало їй замало поезії, як такої. Лише поезія, поєднавши - і тим самим знайшовши своє вище узмістовлення - з чинною визвольною боротьбою стануть тією паровою крил, що внесуть її на найвищий шпиль життя - Київ 1941 р. 1942 р. Тільки в стихії національної революції змогла вона розгорнути наповно свої крила. Творче життя, що перед тим було лише шуканням "ненасніми" поривами за великим, наповнюється, стає ділом і службою. Обрії далекі, за якими тужила, тепер знайшла.

Стойте вже тут на передовій національній позиції, серед пекла післясоветської і піднімецької дійсності - в постаті Олени Теліги не тільки українська жінка і не тільки поетка, а одна з відповідальних осіб за суверенність українського духового життя взагалі; голова Київської Спілки Письменників, редакторка єдиного на цілій східно-український терен літературно-мистецького органу, передовий член організованих націоналістичних лав. Крихка, ніжна жінка йде неухильно назустріч своїй долі, щоб п'янозміни на себе її удар, подолати страшливу долю свого народу. Форонити редакцію, боронити Спілку, боронити проти цієї пекельної брами світа цього, проти Гестапівських "культуртрегерів" і всіх їх тайних і явних прислужників, всіх Босів і всіх Штеп - свободне, національне українське слово. Зі свого посту, що був постом експонованим -, не хоче свідома свого покликання, зійти. З неочікутною вірою "палить лампаду в темну ніч".

Що колись лише мріялось, те тут наповняється, колись хтіла йти "крізь січні в теплі квітні", тепер скрізь ~~свій~~ Січень іде. "Вітри віуть безперестанку - пише з Києва ма- буть в останньому свому листі - мороз такий, що всі ми хо- димо, як святі Миколи або снігові баби.... Замерзає вода у водопроводі, зі світлом і теплом все роблять різні екс- перименти. Пальта у нас всіх неімовірно легкі... Сдним словом: "Сніг і вітри над моєю отчизною"... Але за цим снігом і за цими вітрами вже відчувається і яскраве сонце, і яск- рава весна".... Сама цієї весни і цього сонця вже не по- бачила, але своїм життям і своїм співом відгортала нам дорогу до них.

Підняла була голос своєї поезії на найвищу ноту і дотримала її до самого кінця. Високий тон її спізу нігде не зірвався. Її останній - написаний на скривавлених му- рагах Гестапо вірш, на жаль, до нас не дійшов. Знаємо лише, що мала вона ще сили такий вірш написати.

З повним голосом стріла свій кінець - і була це дій- сно "гаряча смерть" - "не зимне умірання".

З Києва виїхала на чужину, в Києві знайшла свій смер- тний кінець. Життя замкнулось високим поворотним летом і цей лет світить, як дорожоказ.

"Без металевих слів і без зіткань даремних,
По ваших вже слідах підемо хоч на смерть..."

О.Теліга.

Р.ІІ.

ОСТАННІ ДНІ ОЛЕНИ ТЕЛІГИ.

Ви просили написати про останні дні сл.п. Олени Теліги і тих, що згинули з нею, її товаришів. Це були й наші товариші. Але спільною смертю вони зв'язані з нею назав- жди. І ця трагедіяувійде в історію, як трагедія Олени Теліги і товаришів, або просто Пані Олени, як-ми всі зви-кли її звати.

Не уявляєте собі як важко братися за олівець, щоб написати про смерть сл.п. Олени Теліги. Як важко розривати присохлу рану. І знову, як боляче, що ми так мало знаємо про цю трагічну подію. Ми звичайно нічого не знаємо про саму смерть. Мури в'язниці НКВД на вул. Короленка в Києві, де містилося Гестапо, дуже грубі. А Бабин Яр, чи інші мо- гили - мовчазні. І тому, знаємо не багато. Але не менш важливо знати про її передостанні дні.

Як жили ми всі, на вул. К. Ви знаєте. Потім пані Олена з чоловіком перенеслися на Караваївську /дім "Кому-ніста"/, куди перейшов і я. Там було ще гірше. Це був мі- сяць листопад. Будинок не мав печей - був пристосований до центрального огрівання. За тиждень, чи два виключили теч, але почали тріскати рури іogrівання виключили. Вода замерзала і водотягові рури тріскали, отже воду теж вик- лячили. Згодом виключили і світло. До того треба додати, що й істи не було що. Це приблизний образ того, як жила п. Олена в Києві. Але трималась вона знаменито. Мало того, вона своїм давінким сміхом, який не покидав її, тримала інших.

А тримати треба було не одного. Щодня приходили до неї десятки голодних, перемерзлих і зичерпаних письменників, критиків, професорів, ілюстраторів за порадою або допомогою. Допомогти не мала майже чим. Віддавала свої гроші, змагалася за гонорари, за позички, за обіди і люди відходили потішенні й підтримані душевно.

В Спілці те саме. Сидіти в помешканні, де температура не доходила вище нуля вмі було героїзмом, а ще треба було при тому провадити Спілку. Що таке була тодішня Спілка, про це можна написати об'ємистий том. Але коротко: Письменників справжніх майже не було, але треба було для них, що могли чи хотіли стати письменниками - створити середовище. Тому провадила пані Олена Спілку. На неї всі дивились як на установу, що мусить всім дати, а вона нічого не одержувала. Але пані Олена тримала людей коло Спілки. Всі приходили до неї як до найвищого авторитету - і відходили підтримані. Підтримувати було важко. Люди советської дійсності дивилися на Спілку, як на установу офіційну, в дійсності це була установа нелегальна. Треба було людям це з'ясувати, і промовити до почуття обов'язку, до патріотичних почувань, які не завжди були. Але мабуть найбільше робив приклад пані Олени.

Атмосфера в Києві щораз згущувалась. В кінці листопада прийшли відомості про арешти і розстріли в Базарі, Радомишлі, Житомирі. Далі почали приходити відомості про масові розстріли в Чернігові і Полтаві. Київ не мусів довго чекати на чергу. Прийшов арешт і розстріли Романа Біди і товаришів. Ситуація ставала щораз виразнішою. Ольжич почав готувати розсконспірованих людей до виїзду. Пані Олена рішучо заявила: "Я з Києва в друге не виїду".

В половині грудня заарештовано Рогача, Оршана -Чемеринського, Олійника, Яковенка, і ще кількох членів редакції "Українського Слова". На їх місце прийшов славнозвісний Штепа. Вступаючи на трон редактора вже "Нового Українського Слова" - він засвів, що "не зробить нічого, що могло б засмутити "визволителів".

Визволителі - в цьому й було все. Ані Літаври, ані Спілка, як аполітичні проти німців - ще не виступали, але цього було мало. Треба було славословити кривавих визволителів. Панегіричні речі, хоч би Н.К., пані Олена рішучо відкидала. Очевидно пішли доноси. Штепа запропонував "зміну лінії". Пані Олена відмовилася. Літаври перестали виходити. Лишилась Спілка. Цілими днями пересиджувала вона там, дрімуючи від холоду, бо хто не знав морозів і вітряків в зимі 1941/42 рр.? Щодня збирались там десятки старших і молодших письменників. На поїзді пішли доноси, що Спілка провадить націоналістичну діяльність. Нове Українське Слово "травило" націоналістів як тільки могло. Закидали їм немовірні речі - крадіми, /що було красти?/, саботаж і т.д. Перед Новим Роком випустили Рогача, Оршана і Олійника з тим, що вони мають виїхати до Верліна. Завезуть їх автобусом, що відійде десь за тиждень. Але минуло два тижні, поки їх покликали на Гестапо і сказали пачувати речі. Коли речі були спаковані, сказано знов усім прийти на Гестапо де щось підписати. Пішли: Рогач із сестрою, Олійник, Оршан з дружиною, Дарія з роду Гузарів з Буковини.

За годину да їх помешкання приїхало гестапо по рені, щоб не треба було носитись, бо автобус вже відіїде. Коли й куди вони від'їхали - досі не відомо. Ніхто їх більше не бачив. На початку думалось, що їх дійсно повезли до Німеччини.

В квітні місяці 1944 р., в Потсдамі у в'язниці, під час допиту С. сказав гестаповець Вірзінг, що вищезгадані були за невиконання наказів поставлені перед військовий суд і розстріляні. Які накази до виконання могла мати сестра Рогача, або дружина Оршана, про це Вірзінг не знав, що збрехати. Крім того нам відомо є, що в часі переслухання їх в Києві, заявлено їм таке: Ви не надаєтесь до журналістичної роботи в Україні, бо не правильно підходите до нової німецької дійсності. Ми вас відвеземо до Німеччини і там перемолимо.

Більш отвертий був гестаповець Ротцоль, який в Потсдамі заявив, що вищезгадані були зліквідовані Зондеркомандантом СС-ів.

Приблизно в половині січня 1942 року виїхали з Києва пошукувані гестапом люди. За ними на деякий час виїхав Ольжич. Пані Олена ще раз заявила, що Києва не покине.

В кінці січня 1942 року арештовано Кобріна і його товаришів. Довірочною дорогою довідалися ми, що арешт переведено на наказ большевицького провокатора /що займав високе становище в Генерал-Комісаріяті - Боса./ Від тих, що поїхали - жодних чуток. Так прийшло 7 лютого. Того дня заарештовано понад 200 свідомих українців. В українському Києві почалась паніка. Було ясно, що лічівдуть і решту західників.

В неділю, 8 лютого рано, стукали гестапівці до помешкання пані Олени. Вона не відчинила, але дверей не ламали. Ясним було, що треба втікати. Пані Олена відмовилась. На інше помешкання перейти не хотіла, щоб не наражувати людей. Зрештою була готова йти до кінця своїм шляхом і глянути гнобителям в очі. Тривожно пройшов день. Мені радила перейти на інше помешкання і я також відмовився. Ми всі, на випадок арешту, вдягли чисту білизну.

В понеділок 9 лютого, після 8-го год. ранку я пішов на засідання, що відбувалося на Великій Василівській. Там ми обговорювали справу арешту. Нам було зовсім ясно, що арешти не випадкові, що це явна розправа з українським національно-свідомим активом...

Засідання тягнулось майже до 14-ої год. Вийшовши, я рішив негайно йти до Спілки й повідомити паню Олену про рішення. Але по дорозі зайшов випадок, що врятував мене. Зустрів я пана Ч. і пішов з ним у будинок Церковної Ради обговорити певні справи. Коли скінчилася розмова - вже було пізно іти до Спілки. По дорозі до дому зустрічав Б., що повідомляє мене: Приїхав Ольжич, має негайно ити до нього. Заходжу. Ольжич напруженій, чую, що в нього дріжить коми і перв, але панує над собою, так, як тільки він це вміє.

".... Що у вас? " З цього питання чую, що припускає най-
гірше. Оповідаю про вчорашні арешти, згадую прізвище Вс.
При цьому він первово схопляється - "Де пані Слена?" /дума-
дома/. "Бішіть негайно і стягніть її та інженера" /чоло-
віка пані Олени/ хоч би сюди. Ні хвилини довше не будьте
дома...

Прибігаю до дому. Двері зачинені. Стукам, грикаг, зад-
ної відповіді нема. На сходах темно. Палю сірника і бачу,
що двері забиті ф'яхами. Тихо підходить один із помічників
кербуда і на вухо говорить, що було гестапо, вивезло речі,
занечатало помешкання, іншому помічникові кербуда дали де-
які речі і він має повідомити гестапо, якби хотісь прийшов
на те помешкання, або я повернувся до дому. В мені все по-
хололо. Біжу до Ольмича - оповідаю. Схопився за голову:
"Як би я знав, як би я знав".

Ольмич приїхав рано того понеділка, 7-го лютого. Піс-
лав М. по мене. Ліля мене дома не застала. Радила пані Сле-
ні не йти до спілки. Але пані Олена заявила: "На мене чека-
ють люди.. Я не можу не прийти тому, що боюся арешту. Зре-
тото їх також поарештують. Я не можу втікати, бо хтось міг
біи сказати: в небезпекі нас лишила. А перед небезпекою го-
ворила про патріотизм і жертвеність. Коли я не поверну,
то не забувайте про мене. Коли я загину, то знайдте, що свій
обов'язок сповняла до кінця." За годину за нею пішов ії
чоловік інж. Михайлло. Про арешти почередного дня знав Ірляв-
ський. Він ранком зайдов до містоголови Спілки, одного міс-
цевого літератора, і розповів йому про це. Той до спілки не
пішов. Ірлявський пішов сам.

Гестапо засіло в Спілці вже в неділю 8 лютого рано.
Коли в обідню пору прийшов туди др. В., його заарештовано.
Але про це ми довідалися аж за місяць. Хто 9 лютого входив
до Спілки /на вул. Трьохсвятительській/, звідти вийти не міг.
Всі сходились, як звичайно, коло 3-ої год. Гестапо заявило:
досить. Хто не належить до Управи або персоналу Спілки, мо-
же йти до дому. Решту відвезли на Короленка 33. Зроблено
було два винятки: до Управи Спілки належав Д.М. і був пу-
щений до дому, не належав Михайлло Теліга і був арештований.

Ті, що були того дня в Спілці, оповідають, що до 15-ої
години всі були фактично арештовані. У всіх був настрій по-
жоронний. У всіх - але не у пані Олени. Вона, голова Спілки-
вона відповідає і за настрій: Всіх підбадьорувала - мовляв,
не буде так зле. Зрештою я голова і я відповідаю. Ви роби-
ли те, що я казала, або інспірували. При цьому від часу до-
 чаєв оповідала якісь веселі і безхурні речі й чути було її
дзвінкій сміх. По 15-ій годині їх відвезли. За кілька тиж-
нів повиходили місцеві люди, крім пані Є. Теліги, і інш. Ми-
хайлла Теліги, Івана Ірлявського і проф. Гушала. /Автор п'еси
"Справа прокурора Дальського"/.

Ми з Ольмичом тієї ночі не спали. Не тому, що боялися
арешту. Ми були добре сковані і приготовані на втечу. Зрештою
тієї ночі ми були так прибиті, що хотіли бути ~~неконтакт-
ваними~~. Ситуація була ясна. Ольмич заявив:
Рогач і інші не живуть. І перед цими арештованими стоять
гола смерть. Це є рішальний момент. Карти кинені раз на зав-
жди. Відкривається ще один Фронт нашої боротьби."

Наступного дня передано для арештованих їєги. Їху взяли. При цьому ми довідалися, що пані Олена сидить у камері 34, а інж. Михайло здається у 49. Про Ірлявського сказали, що йому не треба, він певно і так скоро помере, але іху і цигарки взяли. Більше жодних відомостей.

Сльнич все наказував мені виїздити. Я категорично відмовлявся. Однак за три дні показалось, що нема зовсім харчів. Крім того швидко треба було передати відомості на захід.

Я поїхав до Рівного, зорганізував харчі й, не маючи зможи нічого вдіяти в Рівному, на третій день був назад у Києві. Тут довідався, що харчів більше не приймають. Значить почалися розстріли. Коли, кого і де розстріляли - невідомо. Але розстріляли їх у найближчих двох тижнях по арештах. Моя внутрішнє відчуття каже, що розстріляли паню Олену вночі над ранком 13-го лютого, в п'ятницю. Доказів жодних. Але бувають випадки в житті, коли напружені нерви стають сейсмографом. Я тоді був у стані напів притомному, коли часто підвідомістю і виключно нервами. Три місяці я майже не спав, хоч іздив, перемучувався, промерзав до шпіку костей. Тільки тему станові нервового напруження завдачум те, що не дістав запалення легенів. Інакше цього не можу пояснити: кілька разів, щав цілу добу на відкритому авті при 30 ступенях морозу в легкій шинелі і подертих черевиках - і жодні перестуди. - Я ще кілька разів був у Києві. З різних джерел пробував щось довідатися. Надаремне. Лише таке дійшло до нашого відома: однієї ночі, в половині лютого, над ранком счинився на в'язничних коридорах рух. Звичайна річ - виводять на розстріл. В'язниця насторожилася. Раїтом чути крик: як вийде живим - скажіть усім, що Гестапо розстріляло Михайла Телігу з Кубані. Почулись крики катів, посипались удари, загрохотіли двері, все стихло. Інший хтось оповідав, що в котрійсь із келій на стіні бачив надрізаний напис: "Тут сиділа і звідси іде на розстріл Олена Теліга." Зверху тристуб.

Ось усі сліди трагедії, ще перед розстрілом один із Гестапівців сказав про паню Олену: нічого не признається. Щоб відтягити інших, все бере на себе.

Поетка Олена Теліга була не лише твердою і героїчною в своїх поезіях, але також і була і в житті і в хвилину смерти. Була одним із тих винятків, що своє літературне кредо реалізують у житті. Не даром один із катів висловився: "Я не бачив мужчини, щоб так героїчно вмираз, як ця гарна жінка". Так, Олена Теліга чином продовжила легенду, поєднану легенду героеїзму і посвяти. Завжди мрідала про те, щоб послав ії Бог "гарячу смерть, не зимне умірання". Її гаряча смерть викуvala ще одні звено в ланцюгу аманьїв української революції.

Ось це, дорогий друже, те, що можу Вам подати. Три з половиною років минуло від того часу. Багато інших відійшло за панію Оленою. Між ними і Сльнич. Я бачу ці дні як сьогодні. Від мене вже не раз жадали писати на цю тему. Я сідав, пробував, починав - і не міг: і тепер ще не можу писати того так, як хотів би Й мушу. Не знаю, чи доживемо дні, коли відслонять пам'ятник пані Олени з бронзи чи граніту. Я хотів би бачити нерукотворні пам'ятники наших мистців слова. Для себе часто прошу Бога сил і вміння дати матеріял для цих мистців, щоб лишити образ людини, поетки, хінки, революціонерки - у всій неповторності її, як недосліджений ідеал майбутніх і сучасних поколінь.

Слена Теліга.

ПОВОРОТ

Це буде так: в осінній день прозорий
Прийдемо ми на свої дороги.
Там же змагання наші душі воре,
Щоб колосились зерна перемоги.

І те, що мрію було роками,
Все обернеться в дійсність і можливість -
Нам буде сонцем комний кущ і камінь
У ці хвилини гострі і досліві.

Подумати тільки: намі села й люди,
А завтра прийдемо - до свого міста.
Захоплять владно зголоднілі груди
Свое повітря - тепле та іскристе.

Та звідкись сум зловіщий вітер вине,
Щоб чинутъ серце у крижаний протяг:
Все нове....І до старої винні
Не вийде мати радісно на проти...

Дума з розбігу стане на стороні,
Щоб обережно, але гостро стежить
Всі інші думі - зимні чи ворожі
І всі глибокі - поміж ними межі.

І часто серде запалас болем,
А щось гаряче аж за горло стисне,
Коли над рідним, тим же самим полем
Зависне інна незнайома пісня.

Чекає все: Й розпац і образа,
А рідний край нам буде чужинов.
Не треба смутку. Зберемось від разу,
Щоб далійти - дорогою однов.

Заметемо вогнем лібови межі,
Перейдемо у брід бурхливі води,
Щоб взяти повно все, що нам належить
І злитись знову зі своїм народом!...

/Із посмертної збірки "Душа на сторожі"./

Т.Грлявський.

C E A O.

I.

Поганьблена земля - гуляло тутки зло,
На зло прийшло криваве літо й осінь.
Стурбовано задивлене село
В сліди того, що вчора відбулося:
Палали обрії, тряслись шляхи
І падало у лютім змагу місто...
У далечінь крізь бурю й порохи
Болючі й радісні летіли вісті.
Та, ось, заперши віддих, як у сні,
Село намацув живий свій корінь:
- Інакші зорі бліснуть в вишні
І дух новітній нині заговорить !

II.

Земля, земля...

З бідованих полян
Яснішається у суворі кола Індія.
Зароджується в усмішці: з емля, -
Хвилюється і плаче у зіницях...
За неї стільки витрачено сил,
Насипано ряди могил навколо:
Знівечено чимало пішних сіл
І трупами зволочено їх поле...
Добро розграблено. Ех, доле навісна,
Ти оздоровишся, ти будеш крамса,
Бо, ось, росте в степах озимина -
Із крові рук і болю сердя -

Н а м а !

Мислич.

.... а ім'я цьому хаос.

- § -

Кажуть, що еміграція була є і буде хорошим явищем. Може. Але ми знаємо з історії, що деякі еміграції були дуже позитивним явищем, як не в цілості, то хоч у найкращій їх частині. Ми знаємо, що у визвольній боротьбі деяких народів еміграція відіграла дуже важливу роль. Во еміграція - а розуміємо тут під еміграцією політичну еміграцію - це передова, пробована, найбільш активна політична верхівка певного народу, яка, подолана хвилюєво на рідних землях, іде на чужину, щоб зберегти себе від фізичного знищення ворожою переможною силою і, щоб, в інших умовинах, та іншими засобами продовжати дальше боротьбу за ту ідею, в ім'я якої вона боролася і терпіла на рідних землях. Тому, всяку політичну еміграцію характеризує - а цинаймі повинна б характеризувати ідейність помислу й чину. Щоб не брати прикладів з історії інших народів, ми пригадаємо хоч би наму першу велику політичну еміграцію в новіших часах, т. зв. мазепинську еміграцію. Може і в рядах тієї нашої еміграції були крамоли й чвари, було внутрішнє заломання і частинна деморалізація, але ми знаємо з історії, що та еміграція уміла заінтересувати собов і тією ідеєю, в ім'я якої вона опинилася на вигнанні, цілій тодішній політичний і культурний світ. Назва "мазепинство" стала синонімом визвольної, непримиримої боротьби українства за власну суверенну державу аж по сьогоднішній день. Це історичний факт. Ця еміграція уміла так високо держати політичний визвольний стяг України, що проблемою нашої державності займалися всі політичні двори тодішньої Європи.

А сьогодні? Сьогодні ми далеко відбігли від світліх традицій тієї першої нашої політичної еміграції. Хоч багато з нас продовжує ті великі традиції і робить усі зусилля, щоб у нових умовинах зробити якнайбільше для справи нашої визвольної боротьби, то все ж таки велика частина цієї еміграції не йде по лінії широко закордонної політичної дії закордоном, але бояться у власному багні, переліцтовав себе у всяких найдрібніших речах, шукас всього того, що є негативного у нас, оцинювались себе взаємно й замість бути амбасадорами України у світі, стає вона мімоволі агентом наших ворогів. Ім'я всієї цієї роботи це - безвідповідальність.

Ми не хочемо закинути нашим лідям браку доброї волі, браку патріотизму, а може й ідейності, але цього ще замало, щоб бути носієм здорової політичної думки. До всього цього ще необхідно мати глибоке почуття відповідальності за кожне наше слово, за кожну висловлену думку, за кому дів. Першою передумовиною такого почуття відповідальности це вміння знайти своє місце в суспільному житті: "Шевче, тримайся свого коня", "аже народня мудрість. Другою передумовиною почуття відповідальности це вміння відділити верно від поганої, суттєве від несуттєвого, першорядне від другорядного. Третью передумовиною це глибоке відчуття дійсності. Четвертою передумовиною - це елементарна чесність.

Без сумніву, це вартості суб'єктивного характеру, ми не маємо якогось об'єктивного критерія, щоб їх оцінити і або одобрити або відкинути, ми, як бездержавна нація, не маємо навіть жаль - і нічого загально визнаного органу чи загально визнаного національного авторитету, які керували б цими вартостями і давали їм авторитетні і неспориму оцінку. Але тим не менше обов'язує кожного з нас внутрішня дисципліна і почуття відповідальнosti перед самим собою і перед масстом нації, яка в тягу своєї тисячолітньої історії втворила такі вартості і має їх і сьогодні. Ці вартості відживила ОУН і своєю довголітньою боротьбою та величезними кривавими жертвами засвідчила їх перед масстом нації. Тому ми маємо не тільки право, але й обов'язок говорити в імені цієї організації, в імені тих вартостей, що воно здвигнула і жадати послуху для них. В оцінці сучасного хаотичного стану нашої еміграції - ми входимо з засад ОУН, на осені нові яких вона, як організуюча і регулююча сила в українському житті, діяла і провадила. Ми не претендуємо на монополь за всяку ціну в українському житті, але ми хочемо спричинитися до оздоровлення цього життя і до духового і матеріального приготування нашого народу до самостійного державного життя. Тому ми і далі будемо вчити, діяти і провадити.

Вертаючись до теперішньої дійсності, ось кілька зразків того ненормального, що закорінилося в нашій українській еміграційній дійсності.

Силові факти ми розпорожені по всіх закутинах чумої дійсності і живемо там в менших або більших скрученнях. Зв'язки між цими скрученнями досить сильні і живі. Проте кожне таке скручення творить замкнене в собі тіло, з власними законами співжиття, власною моралю і етикою. Це свого рода самостійні республіки - "гуляйпільські республіки". В цих "республіках" творяться несамовиті речі. Вони старажаться за всяку ціну бути самовистарчальними. В тому їх гордість і "республіканська" амбіція. Така "республіка" має свою політичну партію, свою політику, свою пресу, свою школу - і то обов'язково всі типи шкіл включно з університетом, / одна "республіка" має і свою академію наук/ свої товариства мистців, письменників і журналістів, і т.д. і т.д. Загально ці "станови" носять обов'язково назву "всеукраїнський" бо прікметник "український" уже не задовільняє цих людей. Логічно, з часом почузмо ще й поняття "Всеукраїна", бо їх не можна довше терпіти прікметника без відповідного іменника. Не знаємо, що розуміють ці гіпернатріоти під поняттями "Україна" і "український". С Україна і прікметник від цього український. І цього вистарчав. Чи наші князі і гетьмани, що боролися за Україну і не вживали в своїй політичній боротьбі ні поняття "І всеукраїнський" і "соборний", розуміли під своєю термінологією Україна і український не цілу Україну?! Це поняття нагадує нам скоріше наше національне розбиття, як нашу національну єдність. Та їх вернімося назад до наших добрих, історичних понять "Україна" і "український".

Але це тільки на маргінесі: продовжаймо розглядати життя наших "республік". Тепер мода на демократіям. Тому в різних осередках або відновлються старі, відживлі і скраховані демократичні партії, які в критичний час не виправдали себе, або засновуються нові, які явно й славно проголосують, що вони і тільки воїні покликані рятувати Україну і від них починається українське політичне життя. В одній такій "республіці" так і проголошено, що від неї починається нова епоха в історії України / "Третя ера"/ і для цього засновано " Всеукраїнське Об'єднання".

Ця "безпартійна" партія в своїй "декларації" хоче покінчти з одзічним прокляттям України - "роз'єднанням і розбиттям на групи", тому творить нову групу. Десь в Австрії сходяться старі демократи і засновують, чи ~~ж~~ найменше хотіли заснувати нову демократичну партію. Але не доходить до чіткого, бо брат хоче консолідації з іншими політичними українськими угрупуваннями, а сестра виступає проти такої консолідації, ~~ж~~уччи, що слугує можна осягнути тільки проти всіх, а не зо всіма. І на цьому з'їзді розбився, або ліпше: брат пішов своїм консолідаційним шляхом, а сестра проти консолідаційним. А тепер додайте до цього те, що ви знаєте про інші політичні новотвори і зачісліть до них ті політичні угрупування, що все давніше існують і мають за собою досить багату традицію боротьби, тоді матимете приближний образ того політичного хаосу, в якому находитися наша еміграція. Повтаряємо: ми не хочемо замкнути цим людям браку доброї волі, а може і ідейності, але чи для виявлення їх думок і замірів конче все зараз засновувати нові партії і атомізувати до безконечності наш національний організм? Чи в цій атомізації, в розпороженні нашої політичної енергії на десятки поборючих себе партій міститься суть демократії? Ми знаємо, до чого довело таке розпороження політичних сил напр. у французькій Франції, Чехословаччині і інших. В критичну хвилину ці народи не були здібні на рімучу політичну дію, ~~а~~ чей же Англія і ЗДА - це також демократичні держави, проте тут від століть існує дуалізм, система двох великих партій, які контролють себе взаємно і чергуються при владі, інші менші партійки не грають тут майже ніякої ролі і тому їх не можна брати з рахубу/. В цьому виявляється здоровий політичний зсил тих народів. В цьому їх сила, так з нутрі так і назовні,

А по - друге: чи місце на еміграції засновувати всякі нові політичні новотвори і "ущастливувати" нами український народ?. Партиї - якщо згодиться на тезу, що вони конечним суспільним явищем - творяться на рідних землях, як конкретні вияви потреб тієї землі і її народу. Всяка політична сила мусить мати рідний ґрунт під ногами, тому може вона або діяти на землях, серед власного народу, або якщо все ж вийде на чужину, то мусіла зона зводитися на рідному ґрунті і її праця на еміграції має бути тільки продовженням розпочатої праці в краї. Партиї, створені поза рідним ґрунтом - це рослини без коріння, тому скоріше чи пізніше вони мусять згинути. Політичні угрупування, що повсталі на рідних землях, а далі діють на чужині, мусять безпереривно держави живий контакт із рідним ґрунтом, жити його життям і запліднюватися його потребами, бо в протилежному разі і вони звиродніють та загинуть. Між нашими еміграційними осередками і їх однодумцями, - що осталися в якій би то не було формі - на рідних землях мусить бути безпереривна обиця думок і уагіднення вихідних засад та методів праці, бо наші політичні угрупування є з природи своєї національними, і тому їх політична думка і дія мусить бути завжди уагіднена з реальними і конкретними вимогами народу, а якого вони вийшли, в імені якого і для якого працюють. Неврозуміння - чи незмінна перевести в життя - цього політичного імперативу - довело до ~~катастрофічного~~ ~~зникнення~~ ~~Української держави~~. Ніяке політичне угрупування не може жити самими спогадами - традицією. Во і найкраща ідея, і найдосконалініша політична концепція - мусить скрахувати, коли вони зтратять зв'язок із тим середовищем, з потреб якого вони вийшли і життям якого, вони мають жити. Всяка політична сила має жити тими потребами і тими вічними цінностями, які пургають в душі організму, виявом якого є зона, а не самовідчайдуши.

Бо життя все йде вперед, а хто втрачав зв'язок із цим життям, той з часом перетворюється в політичний анахронізм і не має чи доцільну свіжої крові - мусить гинути. В факті зродження на рідному ґрунті і у безпереривному контакті з ним, була і є революційно-дynamічна сила Організації Українських Националістів так під проводом сл.п.полк.Євгена Коновальця, як і його наслідника полк.Андрія Мельника.

ОУН - зела Й веде основну свою працю на рідних землях, ОУН на чужині - це тільки свого рода експозитура тих сил, що діють на рідних землях. В цьому бала і є її сила, в цьому її право говорити в імені українського народу, в цьому її історичне справдання.

В борку такого органічного зв'язку з рідним ґрунтом треба і шукати тих пінормальних, проявів занепічних емігрантських політичних партійок, чи відокремлених осібняків. Не уаччи ґрунту під ногами і утративши змисл дійсності, вони, як тобі Дон Кіхот, боряться з вітряками, уявляючи собі, що роблять думе важну річ, бо поборюють дійсні, а не уявлену ворожу силу. Різниця - на маль, тільки в тому, що Дон Кіхот боровся дійсно тільки з вітряками, а ці групки вносять хаос і розбивають наш національний організм. А на кінець: ворог, що панує в Україні застіклений у нашому розвитку і роздрібленні, тому певно праце він у цьому напрямі через своїх агентів. То ж тілько подумати, щоб серед новозаснованих партійок не працевали вороги нам спли. Програма боротьба великої більшості цих партій не полягає на узасиленні своїх політичних тез, але на безпощадному і неетичному ванемопоборюванні. Між ними не йде боротьба за викристалізування на Україні політичної ідеї і концепції для українського народу, але за монополь на - "владу" - в сірій українській еміграційній дійсності. Не йде тут боротьба за вартості, але за найдрібніші речі безпросвітнього будня. Мається до діла не з лицарями високої етичної вартосви, але з темними типами джунглі, що скривичими стрілами нищать своїх братів і себе з ними. А де стан, який скоріше чи пізніше доведе нас до національної катастрофи. Тому найниший час отягитися і провірити свої позиції. І то кожний з нас з окрема. Зрозуміло, що на нас лежить велика історична відповідальність, тому кожний наш крок, кожний наш почин мусить характеризуватися величезною відповідальністю перед нами самими і перед цілими українськими поколіннями. Зрозуміло, що боремося не за владу, не за нашу партію, але за нашу політичну ідею для Українського Народу, за моє здорове моральне обличчя і незвихнену думу. Боротьба поглядів та ідей, була, є і буде, але методи цієї боротьби повинні бути різні. Можуть бути це методи джунглі, методи, де етика і мораль не мають місля, че різноможомуть бути це методи, де відповідальність перед цілими генераціями України є одиночкою пруміною всякої дії. Ми з людьми, і тільки людьми, тому ми не є непомильні, але коли будемо поборювати наших противників в почутті нашої історичної відповідальності, то це поборювання носитиме в собі наші розки особистої і національної етики, а не безвідповідального гуляйпільства. Признаємося, ми робили і робимо помилки - хто ж не робить? але очорнюваннями, наклепами, стрілами в плечі ви не зробите ні нас, ні нікого в світі ліпшим. Даайте кращу ідею, але дайте її, не галасувчи перед нею: "Відмово", бо повірити ми можемо тільки в конкретний факт, а не в пусті фрази, - тоді ми склонимо голови перед вами.

Фраз, і то прекрасних, час український народ досить, але дайте йому високу етичну Правду, тоді ви виконасте своє історичне завдання.

А про це тут іде. Крім політичного, і є в наше культурне життя вносимо хаос і безвідповідальність.

Маємо вже мабуть чотири українські університети, маємо Всеукраїнську Академію Нauk та Український Науковий Інститут, та маємо кілька наукових товариств - на менше як на пів мільйона нашої еміграційної суспільності... Ніякий народ у світі не може похвалитися "такими успіхами". А яка їх вартість? Над цим мабуть ніхто не застановляється. Творимо, щоб творити. Фабрикуємо - і ітсовізовному розумінні цього слова - науковців, університетських професорів, доцентів, докторів, магістрів, інженерів, іт. інш., - серіями дасмо матури людям, що зміліло закінчили народну школу, але чи це важче? Чи важна кваліфікація цих людей? Важче, щоб було багато університетів, на університетах якнайбільше професорів, а щоб ці професори і досягали мали якою викладати, фабрикується студентів. Чи важче, щоб студент дійсно щось знати? Не. Важче, щоб були всякі школи і, щоб люди мали титули.

Знаємо, дальше, авторів, що видають всякі учебники і словники під власним іменем з мов, якими вони і слова не вміють вимовити. Нівіть перед касетами Шевченка не зупинилися ці люди, що всім торгується. Ось появився в Регенсбурзі "Кобзар", в якому безвідповідальний видавець краяв і скорочував поезії Шевченка після власної вподоби і розміру книжки, гей би поезії Шевченка не були святою власністю цілого українського народу, але Його особистим добром. Ми не проти перевидання наших класиків, але ми проти безцеремонного поводження з ними. Але чи це важче? Важче, щоб робота розбіглася. А така "робота" приносить "честь" і - що найважчіше - гроші... Повстають, як гриби по долі, поети, письменники, журналісти, видають свої твори, продають їх по добрих цінах і "загаражують" наму літературу та... власну кишень, бо публика купує. Але, чи хтось призадумується над тим, що це означає? Чи багато з нас здає собі справу з того, що такою постановкою калічимо душу народу і зводимо себе до рівня людей "без путті і чести"? Не має вже нікого критерія, щоб відрізнисти правдиве золото від Його підробки.

Наші люди не стараються тепер щось дійсно знати, чимось дійсно бути, щось дійсно дати, але тільки про те, щоб чимось ближати. Правдиве чи фальшиве золото - не важче, важче, щоб за всіх ціну близати. І це духове зубоміння ми піддержуємо і називачемо культурою. Творимо духових калік і називаємо їх професорами, докторами, інженерами і т.п. Читаємо безграмотні поезії, позісти та драми - і - мовчимо. Щоб тільки не вбити "тадан"... Старі спартанці вбивали неміттєздатних дітей, а ми відвигаємо на Сіміні духовних калік. Називаємо поетами автора Слова о Полку Ігоревім, Шевченка, Лесю Українку, Івана Франка, Ольжича, О.Телігу - а побіч них і всяких безграмотних писак. Де тут якийсь критерій, де здорове почуття одінки? Це ж жах. Такою постановкою ми нищимо духовно себе і тих людей, яких не тільки не кладемо на їх місце, але ще й допомагаємо їм падати в страшне духове зубоміння.

Ім'я всьому цьому - хаос, а Його матір - занік, позна атрофія почуття відповідальності. Пам'ятаймо: нам не треба багато політичних партій, бо рятунок нам не в партіях, а в здоровій політичній ідеї.

Нам не треба багато титулованих людей, але людей у повному розумінні цього слова. Нам не треба багато поетів, письменників, журналістів, - але добрих поетів, письменників і журналістів...

Нам не треба багато книжок і газет, але добрих книжок і газет. Не число, але якість зробить нас величими і могутніми. Тому борімся за якості, за вартості в усіх ділянках нашого життя, бо тільки під цим знаком перетвориться сьогоднішній хаос у завтрашній новий, здоровий світ.

х х х

х

Від редакції.

До всіх порушених тут проблем і багато інших, які деформують наше життя і перетворють його в найбільш хаотичне і нездорове явище, ми ще повернемо і розглянемо їх на сторінках нашого журналу, давчи їм оцінку і напрямні. Робитимемо це не зі злоби, але в почутті історичної відповідальності, тому не матимемо на неті жодного очорнити, а себе вивислити, але одиноко спричинитися до оздоровлення нашого національного організму. В такому дусі закликаємо до співпраці всіх людей доброї волі і здорового розсудку.

§:§:§:§:§:§:§:§:
хохокахохокахохоках

Друга світова війна ні не розв'язала, ні не усунула глибоких антагонізмів, що дальше існують в потенціальному стані. Навпаки, вона створила всі передумови до остаточної розгрі, до третьої імперіалістичної війни.

Велітеські пересунення сил в політичній системі світу усталилися нині назверх у виді двох блоків: Велика Британія-Америка- ССР, тобто табір демократично-соціалістичний і табір тоталітарно-большевицький. Сили цього поділу світом на два антагоністичні бігуни стоять світоглядово, політично та економічно протилежно до себе.

§:§:§:§:§:§:§:§:
хохокахохокахохоках

Війна набрала виразних рис наукового характеру. Змагалися науково-технічні сили в спробах поліпшити зброю різних родів війська й спричинилися до винайдення нових середників, щоб заскочити несподіванкою ворога та взяти над ним перевагу.

/Атомова бомба і інш.винаходи./

§:§:§:§:§:§:§:§:
хохокахохокахохоках

П.Г.

ЗА ВИСОКІЙ РІВЕНЬ ГАМСІ НАУКИ.

Майже кожний український табір на еміграції має середню школу та різні фахові курси. Безперечно, це справч дуже потрібна, бо українська шкільна молодь в умовах війни і примусової висилки на роботи до Німеччини не мала нормальних можливостей науки. Але чи можна сказати, що всі гімназії і середні школи стоять на належній висоті? Тепер є аж надто багато перешкод для нормального навчання: тяжкі життєві умовини, брак підручників і навіть шкільних потреб та й самий характер і імпровізація навчання. Окрім цих зовнішніх причин освітній рівень учнів загрожений також браком організації, браком добре запрацьованих одностайніх навчальних плянів та браком належної контролі навчання. Для цього буде потрібна якесь центральна установа, яка дбала б про високий рівень середньої освіти - а такої установи не маємо, хоч маємо ряд організацій, які претендують на провідництво в цих справах. Ми не бачимо тут навіть піакого ісступу, хоч все мине дев'ять місяців від кінця війни. Якість освіти нашої молоді, її освітній рівень - особливо в теперішнім військовім положенні українського народу - це річ, які будуть записані на карбасі відповідальности нашої еміграції.

Справа з нашими високими школами на еміграції також не дує світла. Окрім різних "університетських" викладів, маємо кілька високих шкіл, розкиданих по різних осередках і таборах: Український Вільний Університет в Мюнхені, Висока Економічна Школа в Мюнхені, Український Технічно-Господарський Інститут з факультетами: агрономічно-лісовим, -технічно-технологічним, будівельним і економічним в Регенсбурзі та ветеринарно-зоотехнічним факультетом в Мюнхені. На початку літого в Аугсбурзі відкрито університетські курси /гуманітарний відділ/, де викладають переважно професори Українського Вільного Університету.

Потреба у високих школах, при значному числі абсолівентів середніх шкіл і студентів - не підлягає сумніву. Але знов повеється питання, наскільки заложені все, і дівчі високі школи застосовують якість і доцільність студій. Тяжкі еміграційні умовини, брак літератури і бібліотек, приступників для професорів і студентів, та відсутність лабораторій - це ті зовнішні обставини, які можуть вплинути на зниження якості студій. Ці обставини можна було б злагодити хоч до певної міри при швидкому застосуванні громадянства на еміграції та створенням окремого тіла, яке переобрато б на себе матеріальну опіку і поміч високим школам. Матеріальна поміч потребна як студентам так і професорам /забезпечення приміщенням, харчами, коштами на життя, одягом іт.п./ Для успішності студій потрібне видання лекцій, викладів та допоміжної літератури, хоч би в формі цикlostилевих друків. Самі високі школи ледви чи зможуть зорганізувати таку поміч і опіку. "Товариство приятелів високих шкіл" - як би можна назвати таке ще не існуюче громадське тіло - могло б виконати в цьому напрямі дуже позитивну роботу. Якість і доцільність самого навчання лежить на відповідальности професорських колегій очремих шкіл. Не можемо позбутися враження, що при організації високих шкіл проявляється некоординована ідея легковажність, які цідрювають повагу високих шкіл в очах суспільства. Так організація гуманітарних студій в Аугсбурзі не була скоординована з філософічним факультетом Українського Вільного Університету в Мюнхені, хоч, як відомо, серед професорів

в Авгсбурзі багато членів УВУ. Це неувагіднення мусить відбитися на рівні однієї чи другої школи. - Суспільність дуже мало поінформована про програми наших високих шкіл і про виклади, які дійсно на них відбуваються. Високошкільні студії, це справа великої національної важливості. Тому обсяг і зміст високошкільних студій мають підлягати суспільній дискусії. Живмо тепер в таких аномальних обставинах, що не можна вважати традиційні форми і зміст високошкільної науки за річ перерішенну.

Суспільство мусить допомогти і опікуватися матеріальним становищем вищокілової молоді, але також має право домагатись, щоб студії вищошкільної молоді були доцільні і, щоб навіть серед нинішніх несприятливих умовинах - дали якнайбільше користі для молоді і для майбутності народу. Молодь на еміграції вийшла з різних частин світу середніх шкіл. Можна вважати, що рівень відомостей з обсягу українознавства тепер невистарчальний, особливо у молоді, що кінчила советську середню школу. Курси українознавства мусили бути обов'язковими на всіх гуманітарних і технічних високих школах. Чи подумано про це - не відомо.

Тому, що в інтересах нації потрібна якісна освіта, намі високі школи мусуть бути дуже строгими до своїх слухачів, бо ліпше мати менше людей з високими кваліфікаціями, аніж напів освічених дипломованих або сольвентів. Рівень високого і середнього шкільництва зв'язаний в не малій мірі зі станом науки і дослідництва. Тут велику роль можуть відіграти наукові товариства, які мають плекати наукові дослідки. В загальних інтересах було б важливим, щоб і в цій ділянці була якнайбільша скоординованість і спрямованість. - Неприємно вражає, що науково-дослідча діяльність розвивається на окремі гурти чи товариства мало між собою пов'язані. Так існує Українське Наукове Товариство, Українська Вільна Академія Наук /за-іретенсійна назва/, Економічне Наукове Товариство, Культурна Рада і може й інші. Об'єднання цих товариств і позивлення їх праці можуть принести більше користі, ніж конкуренція між ними. В зв'язку зі завданнями часу таке об'єднання науковців мусіло б присвятити свою узагу не лише чистій науці, а і потребам дня - наприклад справі доцільної організації середньої і високої освіти.

І тут, в науково-дослідчій діяльності, наших фахівців, суспільство мусіло б організувати поміч, яка б прояснила конкретно в закріпленні здобутків української науки у формі наукових видань та з матеріяльної допомозі і піддержці окремих наукових дослідів.

В цій статті затуркнено побіжно, - з порядку дискусії, - питання, зв'язані з нашим шкільництвом і науков. Справи це важні, які вимагають від всього суспільства на еміграції уваги, обговорення і помочі, а від безпосередньо заінтересованих осіб, товариств і установ пожвавлення більшої координації праці.

Княжполіч.

СЛІДАМИ ГРАФИНІ КАСТІЛІОНІ.

Це ім'я італійської аристократки, що в епоху владіння Наполеона III. у Франції, зокрема та у 50-тих роках XIX ст., коли то справа важкого поневолення Італії худливими Габсбургами став для Європи однією з найбільш важливих проблем світової політики, буда в Парижі однією з найрухливіших і найбільш успішних співробітниць італійської пропаганди за кордоном.

Вона надихана вщерть патріотичним духом, що ним італійське хінство горіло з давніх давен, особливо ж такі Його реірезектативні представниці, як чолові поетеси Італії XVI в., Вікторія Колемльонна, Вероніка Гімбара та італійська Сафо - Гаспара Стампа.

Вона обдарована привабливою красою зовнішньої появі та всіми прикметами жінки зі сфери великого світу. Вона мудра і зручна коїним своїм кроком і ходом, а при тім одчайдино віддаєна там, де йшло про здобуття чи вдержання якогось важного агуту. І тим-то графиня Кастиліоні має таксамо своє визначне місце в історії тодінішніх визвольних змагань Італії, як і Казур та Гарібальді, Мацціні, Джоберті чи Д'Адехіо.

Після катастрофи в 1848 р. ось, коли то в-наслідок нездатного першого повстання Італії проти її чужинецьких гнобителів, Гарібальді втікає до Нівденної Америки, формувати там нові легіони, а інші провідники визвольного руху Італії шукать відмосту в різних центрах Європи, графиня Кастиліоні бере на себе завдання здобувати Париж для рідної справи. Вона з усіх сил намагається підкорятися чутім імператором Австрії, тодіннього незмінного очухища Італії, якого генерала - ось як Гайана у Бреїді - не заходиться теорити і храми Гелготи в італійських містах, якщо тут спалахне і найменше іскорка якоєсь ворохобі.

І так саме треба було "від" Париж закріплювати визвольну акцію Мацціні в Лондоні, та підготовувати отак терен до французько-англійського альянсу проти Австрії в користь визволення Італії. Але авдіснції у третього Наполеона, не так що легко добирається, бо на Його дворі цісарське оточення, сліпо віддане могутній своїм впливом цісаревій, еспанці, Евгенії, має трохи не все владу у своїх руках. І не так то легко говорити з провідними французькими дипломатами, в яких ще багато думав про італійську справу категоріями деспотичного канцлера австрійської імперії, прекрасного Меттерніха. А тут графиня Кастиліоні - , як та Раніна Ваніні в оповіданні Стендالла! - в тайнім порозумінні з найбільш авторитетними повстанцями : Італії, бажала б і своїми заходами здобути для Італії весь світ.

Справді : яка сполучає дипломатичних заходів жінки!

Хоч і жужинка та без особливої протекції якієсь могутніх своїм впливом чинників, вона здобував на ближчому цісарському дворі, в Туїлеріях, прихильність для італійської справи не тільки у самого імператора, але Його такої химерної та вередивої дружини, як цісарева Евгенія. І здобував вона увагу царсько-цезарівських церемоній, що панував на імператорському дворі сестрінка Наполеона I., де ще хнігні Болінгтон, Вассано та Монтебельо, як дьми з найближчого оточення гарної цісаревої, репрезентували з усією достойністю традиції першого цісарства. Та, що Й те мусимо взяти під увагу, що це не тільки середовище цісарського двора, але Й середовище Франції взагалі.

Тієї Франції, де жінка від століть відгравала репрезентативну роль трохи не в усіх ділянках національного життя, від Фредегунд та Кльотильд колишньої Франконії починаючи, аж ген до героїнь літературних сальонів, Великої Революції та письменниць нашого часу, ніби водно слідами Жанни Д'Арк, королевої Маргарети з Наваррі, жінок з круга мадам Рамбуйє та Шарльоти Корде. І де саме тому жінці останнього часу - та ще до того чужинці! - не так то легко було звернути на себе увагу та здобути прихильність таєї еліти того жіночтва Франції, як ота, що гуртувалася в Туїлеріях другого цісарства під гордовитим і підзорливим поглядом еспанської красуні як цісаревої.

А проте графиня Кастілоні перемогла всі труднощі і як італійська патріотка могла про свій успіх сказати гордими словами її великого земляка Галілео Галілеї:

"А все таки крутиться".

Але тепер спітаймо:

"А що, якби так увагу культурної Європи звернула під теперішню хвилину якась -українська Кастілоні? Значить: якби так котрась з українських красунь зважилась сьогодні як жінка стати співробітницею визвольної української пропаганди на арені широкого світу?

Бо ліш тому згадав я на початку цієї статті про італійську графиню, щоб у зв'язку з цим спомином заторкнути справу аналогічної ролі української жінки в наших часах - во благо української справи.

Питання, заторкнене тут уперше і тому на перший погляд може надто дивне та екслюзивне...

Та проте воно тільки сповидно так!

Во коли сьогодні такі появі, як Александра Коллонтай, Ванда Васілевська або еспанська Ля Пассіонарія - це щось просто самозрозуміле в епосі, де майже кожна армія має у своїх рядах і фалянгу жіночих добровольців, то чому і українська жінка не могла б стати такою ж появою тоді, коли справа української пропаганди на арені світу домагається цього з усією рішучістю? Ми ж можемо сказати, що ні Жанна Д'Арк, ні Шарльота Корде, ні Елізабет Прохазка. не потребували б надто соромитися в нас такого товариства, як Марта Борецька, Ганна Хмельницька, Сотникова Завісна, Соколівська Отаманша, Віра Вабенко, Ольга Басараб, або Олена Теліга. Значить: героїчна роль боєвички українські жінці не чужа від століть, навпаки - її можна в нас подивляти з тим захопленням, з яким колись турки дивилися на геройську захисницю мukачівської твердині, мадярську аристократку Олену Ціхі. Во наша Сотникова Завісна може ще і краца від мадярки тим, що тоді, коли Олена Ціхі славна тільки вдалою обороною рідної кріпости, то українка прославлена і геройською обороною рідного міста, і оконечним пожертвуванням себе на вівтарі батьківщини, коли лютий ворог своєю насиловою примушує її висадити боронену нею твердиню у повітря. Як сказано: героїчна роль збройної боєвички нашій жінці з давніх давен не чужа. Ну, а роль дипломатки, тобто ота ролі, що її нам так дуже треба б в наших змаганнях сьогодні? Хіба чужа вона українці, хіба не зустрічаемо ми в минулому України жінок, що могли б нам тут бути знаменитими прикладами державо-творчої спромоги української жінки? З цього погляду ми згадаймо лише нашу славну княгиню Ольгу, або Романову, вдову, - а далі високоосвічені жінки з

епохи Острога та Острожських, а з ними таку подвійницю дипломатичного жисту, як Роксоляна. Во хіба ж Роксоляна не геніальна дипломатка, коли взяти під увагу те першорядне становище, яке вона - не тільки своєю красою! - здобувася на султанськім дворі і своїм непереможним впливом на таку визначну індивідуальність, як султан Соліман II.? А терен султанського палацу і гарему - де в тодініх часах просто терен смерті для кожного, хто вмішувався у державні справи, не зумів повести діла з усією обережністю та з усією рафінованістю людини, що знає світ, життя і людей, вміє передбачувати всі ходи ворогів і не ворогів, і або перехрещувати їх моментальними протиакціями і нищити ворога, або повернати їх таки на свою користь. З цього погляду історія Роксоляни в нас ще завжди не написана, - припам'яне хоч би ладом такого малюнку, як ось Романова вдова в романі К.Гриневичевої "Шеломи в сонці" - і ніхто ще в нас не вказав на всю трагіку життя султанських любовниць, коли вони не були такими сильними індивідуальностями, як українка Роксоляна, яка змогла перемогти оту трагіку з усім тріумфом непереможної володарської духовості. Ви читайте в тій ділянці щось таке.., як славного французького поета - державника А.Ламартіна. /"Історія Туреччини"/, а стане вам ясно, в чому велич дипломатки Роксоляни. І хотілося б тут сказати, що якщо у відомій народній пісні гетьман Петро Кондзелевич -Сагайдачний з таким призирством висловлюється про жінку, то це все таки може несвідомий доказ того дещо приватного призирства, яке-подібно як і в Наполеона супроти пані Гольштайн -Сталь! - родиться в чоловіка більш з почуття деякої небезпечності жіночого впливу, ніж з його маловаження. Ми знаємо тут лише такі зразки жіночої перемоги над чоловіком, як особистість жінки гетьмана Дорошенка, Присі, або жінки гетьмана Івана Скоропадського, а хоч би і ролю Мотрі Кочубеївної, щодо гетьмана Мазепи. Кожна з тих жінок зуміла лімітувати свій слід в історії України, і певно завдичували вони це тим чисто жіночим прикметам і талантам, що належать до розряду спромог, які, вжиті жінкою свідомо в користь одної вищої ідеї, допомагають їй робити з успіхом роботу графині Кастліоні.-

Дійсно:

Хіба ж не потрапила б українська жінка довершити такого дипломатичного подвигу, як пропам'ятна інтервенція Катерини І. в користь царя Петра в його розплучливій ситуації над Прутом у боротьбі з Турками? Або як закулісові акції красунь з епохи Віденського Конгресу та з оточення князя Меттерніха в користь т.зв. "Святого Аліянсу", або геройський спротив дипломатичних змагань німецьких княгинь з Наполеоном після Єни, особливо ж королевої Луїзи? Нехай, що 1807 рік в Тільзіті ота прегарна німецька "Третій на престолі" - як її називав опісля вдячний народ - шотерпіла від корсиканського західного війська важке упокорення та оконччу невдачу. Але пам'ять про її пожертвування лишилася святим прикладом в історії і в народі, і якщо після 1870 року Вільгельм I. як цісар об'єднаної Німеччини, тішився такою безприкладною популярністю, то де передовсім завдяки тому, що він син тієї його матері, пруської Луїзи.

Але веутаймося від минулого назад до жирої дійсності нашого життя, нашого українського життя.

Тобто до порушеній тут проблеми праці нашого жіночтва шляхом, зазначеним колись змаганнями італійської граfini.

Але краса і привабливість зовнішньої появи - це ще не все. До того ще треба тих духових засобів, тієї духової зброї, яка в першу чергу мала б рішати про успішність засобів зовнішніх, а саме: знання головних європейських мов, отож безумовно знання мови англійської, французької та німецької, знання найголовніших фактів всесвітньої історії в їх порівнанні з Історією України, знання найкращих творів світового письменства і точне знання політичної географії. При цім необхідно є та культура особистого виступу - повна передуховленого смаку, елегантність одягу, рухів і поведінки, легкість у веденні розмови на найрізніші теми та віртуозне володіння всіми засобами жіночого підходу до людей, такту, ласкавости, сповидної незainteresованості там, де саме треба напруженій уваги - але хіба треба мені тут вичисляти поіменно всі тайни дипломатичного мистецтва, особливо ж в його жіночій інкарнації? Це в нас, правда, рід нового мистецтва, але чому в нас не виховувати б в тому напрямі тих українських дівчат, які красою і таланом до праці в цій ділянці безумовно надавалися б?

Дійсно - українські жінки! Че ж не так то уже давно українська Марія Башкірцева своєю появою і духовістю очарувала всю Европу так, що найкращі мистці та письменники висококультурної Франції стояли перед нею і стоять ще й сьогодні перед її тінями навколошках. Але бачите, вона позатим, що була обдарована геніяльним таланом і зважливою красою, володіла французькою мовою так, що написала у цій мові свій двохтомовий щоденник-один з найвартініших мемуарних творів у світовому письменстві, - і листувалася тією ж мовою з таким іншім геніяльним майстром, як Гю де Мопассан. Ви, правда, не знаєте того її щоденника, бо досі ще ніхто з українських письменників, а передовсім українських письменниць не спромігся перекласти його на українську мову. І ви, українська красуне, була б у дуже клопотливому положенні, коли б якесь францужанка почала з вами розмову про Башкірцеву, бо францужанка знала б про неї все, а ви - ? Ви - шановна краянко, знаєте про ту українську славу тає мало, як і про італійську патріотку Кастіліоні, якої особою і чином необхідно ви сьогодні повинні зацікавитися.

Не думаете?

А при тім ще одно і може найважніше з усього, дорога землячко! Це моральна сторінка нашого питання. Я думаю, що українська Кастіліоні буде послугуватися з принципу тими засобами, які освячені в нас від століть традиціями національної моралі України, особливо ж традиціями моралі і внутрішньої достойності української жінки. З цього погляду українка навіть і в найтрудніших ситуаціях не буде дивитися на ніякі пересічні праобрази, хоч би вони були і французькі і французькою моралю оправдані та регабілітовані і взагалі не піде ніякими слідами, що відвели б її від того підходу до справи, що його і з морального боку треба б назвати героїчним. І я думаю, дорога землячко, що тут ми розуміємося висвіні, бо за тобою ген у віддалі прогомонілих століть, видвигається всетаки

як Твоя прародичка героїчна христіянка Ольга, а я, згадуючи з люблячою пошаною запорожських прадідів не можу забути того, що вони, поки понеслися байдаками на Даргород, припадали повні найглибшої покори до образу Св. Покрови. -

δ:δ:δ:δ:δ:δ:δ:δ:δ

Олена Теліга.

ВЕЧІРНЯ ПІСНЯ.

За вікнами день холоне,
У вікнах -перші вогні...
Замчи у моїх долонах
Ненависть своє і гнів!

Зложи на мої коліна
Каміння жорстоких днів,
І срібло свого полину
Мені поклади до ніг.

Щоб легке, розкute серце
Співало, як вільний птах,
Щоб ти, найміцніший, сперся,
Спочив на моїх устах.

А я поцілунком теплим
М'яким, мов дитячий сміх
Згашу полум'яне пекло
В очах і думках твоїх.

Та завтра, коли простори
Проріже перша сурма -
В задимлений, чорний морок
Зберу я тебе сама.

Не візьмеш плачу з собою -
Я плакати буду пізніш!
Тобі ж подарую зброя:
Цілунок гострий, як ніж.

Щоб мав ти в залізім свисті -
Для крику і для мовчань -
Уста рішучі як вистріл,
Тверді, як лезо меча.

Д. Слобідський.

ІЗ ПЕРСПЕКТИВИ ОДНОГО РОКУ.

I.

Рік 1945 закінчив другу світову війну, що тривала майже 6 років. Чи лішче: рік 1945 закінчив воєнні події, що розпочались були формально у вересні 1939 р. війною Німеччини проти Польщі. Сама війна, що обійтися не тільки мілітарну, але й політичну, господарську і ідейну сторінку ще не закінчена. І це так формально, як і фактично. Формально, з точки погляду міжнародного права, всяка війна вважається закінченою аж після заключення, підписання й ратифікування мирових договорів. Ця остання війна ще не дійшла до цієї останньої фази.. Фактично друга світова війна ще не закінчена, бо хоч одна з водіючих сторін безумовно скапітулювала, то виявилося, що друга сторона, зломлена в кількох союзників, не може в зasadі порозумітися в справі нового миру. Союзники, на чолі зо З'єднаними Державами Америки /ЗДА/, Англією і Союзом Советських Соціалістичних Республік виграли війну проти Держав Осі на чолі з Німеччиною і Японією, але не вигралі ще миру. Виявилося, - що було принаймні нам очевидним із самого початку, - що справу нового світового ладу, за який змагалися буквально всі великі потуги світу, відмінно, інакше розуміли й уявляли собі не тільки воюючі між собою табори, але і самі союзники, ті, що стояли в одному і тому самому таборі. Інакшого нового світового ладу хотіли і хочуть ЗДА і Англія, а інакшого СССР. І тому, хоч один із противників лежить остаточно на лопатках, то ми ще дуже далекі від благодаті нового упорядкованого життя. Ще навіть зброя не затихла. На Яві кривавляться тубиці за самостійне державне життя проти колоніяльної окупантійної влади голландців; на Близькому Сході Персія боронить свою державу перед загарбницьким імперіалізмом Москви; в Палестині лунають стріли і вибухають бомби, бо там з одного боку жиди хочуть здигнути свою національну державу, а Араби, з другого боку, що творять величезну більшість країни, бороняться проти цього; у Греції змагаються національні елементи з комуністичним елементом країни; в Італії стойть у горах повстанча армія генерала Михайлова, прихильника короля, проти комуніста й прислуїника Москви, Тіта; в Україні, Польщі, Білорусі й інших "вільних" советських республіках іде завзятий і нерівний змаг національних елементів проти діявольської імперіалістичної політики Москви. Це тільки кілька найважливіших прикладів тих неспокоїв, що в ніякому разі не дають нам права говорити про осягнення миру. Але що важніше: в лоні великих союзників, що несли на собі весь тягар війни і перервали її в свою криється, вийшли на денне світло такі глибокі засадничі різниці поглядів на розв'язання цілої серії існуєчих конфліктів, що тіжко згодитися на думку, немов би залагодження їх могло відбутися без тяжких болів. До цих проблем ми ще повернемо. А тепер, для легшої орієнтації наших читачів у політичних подіях за останні місяці, ми пригадаємо найважливіші дати з політичного життя світа за останній рік.

II.

При кінці 1944 року і на початку 1945, - Німеччина доходила до кінця своєї великої трагедії, яку вона сама розпочала 1939 року. Але націонал-соціалістичний провід німецького народу не хотів за ніяку ціну здавати позицій, що більше, він навіть не дозволяв своїму народові думати про капітуляцію. І коли на передодні другої світової війни німецький провід вчив свій нарід вірити, що якщо він зрештється на короткий час масла й предугуватиме канони, то це запевнить йому на ціле тисячеліття панування в Європі, а може й у світі, так у цьому роді дей же провід, за браком канон, переконував Німеччину, що не канони, але непереможна воля побіди увінчає успіхом всі його надлюдські зусилля і криваві жертви:

І тому без достаточної скількості канон, танків, літаків і амуніції рішився цей провід 18 грудня 1944 року на рішальну оfenзиву на західному фронти. Ця оfenзива Рундштедта мала подвійну мету, мілітарну й моральну: з одного боку нагальній і непредвиджений противником наступ мав допrowadити до заняття німцями монайменіше Лісжу й Антверпену і в цей спосіб відрізати англо-саксів від дуже важливих аprovізаційних баз, що мало б дати німцям змогу зміцнити, ареорганізувати свою армію, а може й склонити противника до перетракадій, а з другого боку цей наступ мав піднести мораль німецького народу, зломану невдачами на фронтах і сильними летунськими бомбардуваннями внутрі держави. Але замість бажаного успіху ця оfenзива, що коштувала десятки тисяч убитих по обох сторонах мала фатальні наслідки для Німеччини. По-перше, німці, крім людського матеріялу, мали великі втрати у всякого рода зброї і амуніції, якої вони так дуже тоді потребували і яка могла дати їм можливість довше держати свої оборонні позиції.. По-друге, німці ослабили англо-саксів у чористі свого московського противника. Во в хвилі, як німецькі війська зайшли в Бельгію, могутні советські армії Мукова, Конєва, Рокосовського й інших перли з небувалою силовою на захід. І тому оfenзива Рундштедта осталася дуже кривавим епізодом для гітлерівської Німеччини.

Від цього часу було вже цілком ясно, що Німеччина остаточно програла війну. Тому, хоч на фронтах горіли ще заваяті бой, союзники могли вже сходитися на конференції, щоб обговорювати не тільки долю побіденої Німеччини, але й цілої Європи. І так дnia 4. лютого 1945 р. розпочалася конференція в Ялті між ЗДА, Англією і ССР. Ця конференція розпочалася під злим знаком для аліантів: Понад сто советських дивізій у марші на Берлін, долі якого була припечатана; червоні війська заняли скорим темпом Польщу, Угорщину, Словаччину й вдерлися в Австрію. Рівночасно велика сов. армія вдерлася в серце Німеччини. У той самий час на західному фронти і Айзенгауер і Монтгомері опанували нім. оfenзиву, відкинули війська Рундштедта на їх старі позиції, але не були ще в стані розпочати нової оfenзиви і навіть не можна було ще передбачити, коли вони зможуть її розпочати. Большевики, з питомою ім'язійською брутальністю, вміли вповні використати цей так сприятливий для них єбіг обставин. Тому цілком слушно замітила світоваопіній, що в Ялті Москва не пересправляла, але диктувала. Тут вирішено, підтверджені рішення з Тегерану, безумовну капітуляцію Німеччини, при чому в тайній анексії до ялтанського договору усталено її окупації сфери Німеччини поодиноких великих держав. Рівномеж тут усталено в загальних рисах і становища великих потуг у новому світовому ладі.

"Велика Трійка" - Черчіль, Рузвельт, Сталін - не мала ніяких кон'урентів щодо усталення нового обличчя світа. Відносно Польщі, Рузвельт і Черчіль пішли стискотаково на уступки Москві, рішилися визнати поширеній лубянський польський Комітет, встановлений Москвою й відтягнути своє виснання польському урядові в Лондоні. Рівночасно Москва сдержала вільну руку в південно-східній Європі, крім Греції... Це, побіч мілітарних успіхів, був найбільший дотепер дипломатичний успіх союзу.

Після конференції в Ялті, західні демократії приступили при кінці лютого до могутньої офензиви. Вже 9 березня американські війська здобули два мостові причалки на Рені, а зайняття неушкодженого мосту під Ремагеном було рішальним ударом по нім. збройній силі. Від тоді події розвивалися надзвичайно скорим темпом. Німецький провід зрозумів, що дальший спроччив в абсурдом. Тому уряд Третього Райху звертається через Штокгольм з пропозиціями миру до західніх потуг, але Англія і Америка відкидають ці пропозиції, згідно з рішенням "Білкої Трійки", що капітуляція Німеччини може бути безумовної й відносно всіх трьох потуг рівночасно.

А воинні події розвиваються дальше скорим темпом. Дня 24. березня англо-канадські війська форсують долину Рен і займають Везер. З рівночасною союзною офензивою на східному фронті, дня 214 квітня західні альянти скидають своїх спадуників 24 кілометри від Берліна, а дня 17 квітня досягають Лейпцигу. Дня 19 квітня американські війська вдираються в Чехословаччину та займають Ліпсік і Магдебург.

Дня 10 квітня розпочалася офензива альянтів в Італії, яка допровадила 1 травня до повної капітуляції німецького італійського фронту. В міжчасі, дня 13 квітня умер президент Рузвельт, але цей факт не мав уже найменшого впливу на хід війни. Щого наслідник, теперішній президент ЗДА Гаріман Трумен, продовжив беззастережно політику свого попередника.

Та Німеччина де не капітулювала. В обороні столиці Райху, дня 1 травня гине на рубінах Берліну фюрер Третього Раїху, Адольф Гітлер /так подано офіційно/, а його наслідником став Герінг впав у неласку/ Великий Адмірал Деніц, який заповів дальнє беззастережне змагання. Але в той самий час, чи не вже в кінці квітня, Гімлер, за посередництвом графа Бернадотте, робив заходи щодо капітуляції Німеччини, та тільки відносно західних держав. Ця пропозиція різною відкинена, і тому, дня 3 травня Деніц дав заяву безумовної капітуляції Німеччини. Це була дата закінчення війни з Німцями.

Тепер прийшла черга на Японію. Американські війська стояли в цей час перед побережями японських островів. Японська флота розбита, а американські з'єдинені морські сили обстрілювали вже Токіо. Але аж вміття атомової бомби американськими військами /всего дві бомби, жертвою яких було біля 300 тисяч душ/ примусило Японію заявляти 15 серпня до капітуляції. Тиждень перед цим, дня 8 серпня, Сповісти вишовіли війну Японії й скорим темпом вдердися в серце Маньчурії. Майже без жертв, Москва стала учасником далекосхідньої війни й тим самим забезпечила собі право втрутатися у вирішування і далекосхідніх справ.

Використовуючи свої сильні позиції, Москва тільки після двох переговорів і сильного дипломатичного тиску згодилася на вищлення альянтських військ до Берліна й Відня та до очищення Грацу й околиці /тут зайшли Англійці/.

Також аж під загрозою збройного виступу, прислужник Москви тіто опустив італійський Тріест і провінцію Венеція Джулія.

Із закінченням війни в Європі, англійська робітнича і партія, під проводом Етлі, який цілій час війни піддерживав політику Черчіля і був його сталим заступником, рішилася вийти з коаліції з консерватистами і замінила нових виборів. Черчіль роз'язав воєнний англ. парламент і виписав нові вибори, які принесли велику побіду робітничій партії і тим самим це означало кінець уряду Черчіля. Черчіль уступив і на його місце прийшов уряд Етлі.

Після закінчення війни з Німеччиною, зійшлися в Потсдамі в місяці липні президент ЗДА Трумен, англ. прем. міністрів Черчіль /в часі конференції Черчіль уступив і на його місце прийшов Етлі/ та Сталін, щоб усталити засади співпраці в часі миру. Але в загальному тут вирішено тільки справу Німеччини, а все інші справи європейські і позаєвропейські, осталися незадоведеними. Німеччина перестала існувати як самостійна держава. Суверені права над ціловою німецькою територією передали на т.зв. Контрольну Комісію з осідком у Берліні, що складається з головноюкомандуючих усіх чотирьох військ у Німеччині, а іменно з головноюкомандуючих військ ЗДА, Англії, Франції і ССРР. Німеччину поділено на чотири окупаційні зони /американська, англійська, французька і советська/, але не усталено ні західних ні східних границь Райху. Німецькі території, що їх зайняли Польща, Чехословаччина й Франція, і які до 1938 року належали до Німеччини, вважаються і на дальнє німецькими, аж до заключення мирсного договору з Німеччиною. Повинні держави мають тільки адміністрацію цих земель. Дальше усталено засади репарації. Із загальних справ рішено створити новий міжнародний орган, а іменно Раду Міністрів Закордонних Справ, що складається з мін.зак.справ ЗДА, Англії, Франції, Китаю й ССРР. Ця рада має сходитися що пів року. Вона має за найважніше своє завдання приготування проектів мирових договорів, як також пригтування мирової конференції.

Проте Москва не дуже то трималася і тримається усіх трактатів і робила та робить свою політику доконаних фактів. В своїй окупаційній сфері вона проводилася і поводиться, як у власній каті. Положення на Балкані, де Москва наставила насильство в посередині державах своїх урядів, доводило до частих протестів зі сторони ЗДА і Англії. Тому, якщо в самих початках англо-сакська преса мала беззастережено прихильне ставлення до ССРР і його політики, то в останніх місяцях вона все говорить про поділ Європи на два блоки, з яких сов. блок відмежаний від решти світу залізною заслоновою.

Щоб продемонструвати тяжку атмосферу, що нависла була над світом, зійшлися для 1 жовтня конференція в Лондоні п'ятьох міністрів зовнішніх справ /ЗДА, Англія, Франція, Китай, ССРР/, але закінчилися вона повною нердачею. Навіть кінцевого комунікату, хоч про лідське око, не мігла вона видати. Москва не тільки не хотіла піти на підякі уступки західним демократіям, але ще й висунула домагання контролі над Тріполітанією і Еритреєю. Після цієї конференції обидві сторони переділи до явного взаїмного обвинувачення себе. Москва обвинувачувала англо-саксів за те, що вони не хочуть видати тасмниці атомової бомби, а англо-сакси обвинувачували Москву за її односторонню і недемократичну політику в окупованих країнах, особливо на Балканах. Після відвідання англ. прем'єра Етлі у Вашингтоні і після сголомлення дні 15 листопада т.зв. Трьох Потуг /ЗДА, Англії, Канади/ в справі атом.бомби, вдалося скликати нову

конференцію в Москві, яка на цей раз складалася тільки з міністрів закордонних справ ЗДА, Англії і ССРС / через протест Москви - Франція і Китай не були запрошенні //. Із тактичних причин конференцію цю названо тільки інформативною, але після одніадцять зустрічей нарадах винесла вона й деякі засадничі рішення. Дня 28 грудня видано кінцевий комунікат московської конференції, в якому м. ін. постановляється наступне: контролю над атомовою бомбою виконуватиме спеціальна комісія, вибрана загальними зборами Організації З'єднаних Націй; Англія і ЗДА визнають уряди Румунії і Болгарії, якщо ці останні доповняться членами з опозиційних демократичних партій і переведуть у своїх країнах вільні вибори, при повній свободі слова, збрів і преси; визнання цих урядів Англією і ЗДА буде передумовою до заключення мирових договорів із румунською та болгарською державами; поиступиться до підготування проектів мирових договорів із Італією, Румунією, Болгарією, Угорчиною і Фінландією і то в такому порядку: умови мирового договору з Італією виготовлять міністри закордонних справ ЗДА, Англії, ССРС і Франції; умови мирових договорів із Румунією, Болгарією і Угорчиною - мін. закорд. справ Англії і ССРС, а з Фінландією - міністри Англії і ССРС. Після закінчення виготовлення цих проектів, складеться конференція, щоб одобрила їх. Конференція буде зложуватися з 5-ох членів Ради Міністрів Закордонних Справ та з членів З'єднаних Націй, які поважними мілітарними силами брали участь у війні проти європейських ворожих держав, а іменно із: ЗДА, Великої Британії, ССРС, Китаю, Франції, Голяндії, Індії, Канади, Нової Зеландії, Норвегії, Польщі, Сов. Української Республіки, Чехословаччини, Югославії і Південно-Африканської Унії. Конференція має відбутися на надалі на 1. травня 1946 року. - Мирові договори стануть правоспильними аж після їх ратифікації заінтересованими державами, отже і побідженними. На кінець вирішено зміну контролю над Японією і створення двох нових інституцій: Далеко-Східної Комісії і Союзної Ради для Японії. Далеко-Східня Комісія складається із 11 членів /ЗДА, ССРС, Велика Британія, Китай, Франція, Голяндія, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Індії і Філіппіни/, і має за завдання усталити засади й методи, на основі яких Японія мусить виконувати свої капітуляційні умови. Осідок цієї інституції буде у Вашингтоні, але може бути змінено. Рішення Комісії мусить завжди мати згоду чотирьох урядів, які є відповідальні за мир на Далекому Сході, а іменно ЗДА, Вел.Британії, ССРС і Китаю. Але відносно контролю над Японією, ЗДА і надалі гратимуть головну роль. Генерал Мек Артур остається і надалі головним носієм союзної виконавчої спільноти Японії.

Союзна Рада для Японії буде складатися з головнокомандувчих союзними військовими силами на Дал. Сході або їх заступників, як предсідників та з представників ЗДА, ССРС, Китаю, Вел.Британії, Австралії, Нов.Зеландії, Індії, як членів. Завдання Ради є бути дорадником головнокомандувчого. Далі рішено, що Корея має стати вільною державою. Процес її усамостійнення має пройти через три стадії. На кінець конференція висказалася за тим, щоб Китай сконсолідувався під одним проводом національного уряду з Чункінгу, а ЗДА і ССРС зобов'язалися в якнайкоротшому часі відтягнути свої війська з тієї країни.

От і все, що вирішено на конференції у Москві. С ітога опінія залежала була різне становище до вислідів конференції. Офіційно говорилося і писалося, що конференція закінчилася величним успіхом, хоч лишила вона не вирішеними деякі дуже важні питання /справа Персії, справа Туреччини/, за те вільна американська та англійська преса отверто писали, що московська конференція могла хіба Москву задоволити, але більше нікого. ЗДА і Англія пішли ще раз на уступки СССР, але в заміну не одержали нічого.

III.

Рік 1945 затяжів такими важкими нерозв'язаними проблемами, що вже перші тижні 1945 року зарисовується в політичному карті світа як надзвичайно гарячі і бурхливі. Спір між Великою Британією і СССР набрав загрозливих форм. Обидві сторони перейшли на бруталіє взаємообвинувачення. Розпочинається велика гра за Балкан і Близький Схід, а тим самим і за Середземне Море і цілу Європу - якщо не за папузання в цілому світу. ЗДА піддержує політику Великобританії. Найтежче мабуть усталити політичне становище Франції, бо ця країна не пам'ятає внутрішньої рівноваги і так як на передодні цієї війни, так і тепер вона стала іграшкою в руках всякої маси лівих партій. Комуністи повалили де Голя і тепер на чолі французького уряду стала людина /Фейлікс Гуен/, яка дуже легко зможе стати орудям у руках безліповідальних чинників.

Але в чому справа? Офіційно справа стоїть так, що 48 годин після того, як Персія предложила на вирішення Раді Світової Безпеки проблему комуністичних розрухів у перському Азербайджані - Советський Союз предложив дня 22.І. цій Раді справу присутності англійських військ в Греції. Советський уряд твердить, що присутність англійських військ у Греції не може бути даліше оправдана тим, що Англія потребує їх там для забезпечення своїх комунікаційних ліній. Ці війська виконують у Греції певний тиск на таможне внутрішнє життя, піддержують реакційні елементи і тим самим створюють напруження, яке може мати злі наслідки, не тільки для грецького народу, але і для удержання світового миру і безпеки. Подібні обвинувачення кидає й "Український Уряд" на адресу Англії в справі Індонезії. Тут англійські війська, каметься в українській ноті, разом із рептками японських військ, поборють індонеський націоналістичний самостійницький рух. Цим маневром Москва відповіла Англії на її піддержку перської справи, як також використала нагоду для захистання англійської позиції на Балкані та для здобуття собі титулу оборонця і захисника малих народів. Заочочені і підбадьорені цим виступом "українського" і советського урядів, Сирія і Ліванон відкликалися до Ради Світової Безпеки з жаданням, щоб Англія і Франція забрали свої війська з цих країн. Дальше "польський" уряд поставив запит Англії, що роблять і яку мету маєть польські військові відділи в Шотландії і Італії. Знов же т. зв. Національна Рада Арmenії, з осідком в Египті, звернулася до Організації Об'єднаних Націй з жаданням віддати "Советській Арmenії" арmenські території "зняті Туреччиною". Це атути, якими СССР грас проти Англії. Але Англія має і свої атути проти Москви. Ось, наприклад, справа Польщі. Там від довшого часу відбувається несамовиті речі. В країні панує маленкий терор і хаос. У відповідь на запит одного посла, Бевін сказав у парламенті, що в Польщі від довшого часу відбуваються систематичні атентати на провідних членів польської політики з опозиції, в чому є заміана польська поліція. Чия тут рука?

Те саме можна сказати і про відношення в Румунії, Болгарії і Югославії. Чия тут рука? Англія добре знає, чия це рука і вона, граючи отверту карту, публічно обвинувачує у всьому Москву. Тому коментуючи всі ці події, американська преса слушно завважує: "Світ, що в тривогій діється на Лондон, знає, що тут йде про щось цілком більшого, ніж тільки про Яву і Грецію".

І дійсно, тут йде про щось цілком іншого. Тут йде гіганське змагання між двома світами, двома ідеалами, двома світоглядами за нове обличчя світа, за панування над ним. Москва кидає останню карту в гру, бо знає, що тепер або ніколи вона здійснить свою ідею світової революції. Для цього вона розвинула шалену агітацію в цілому світі, пустила в рух свій діявольський апарат із цілою азійсько-московською нахабністю обвинувачуючи всіх і вся, щоб тільки закрити всі свої брудні пляни. Світ замінила повінь страйків: в ЗДА /так страйкувало донедавна 1 3/4 міл. промислових робітників, тепер це число зменшилося/, в Греції, в Франції, в Аргентині, в Індії і інш. В Китаї /попри урядового завішення зброї/, в Греції і Персії ллеться братня кров. В Румунії і Болгарії сильне напруження між урядом і опозицією. В Єспанії напружене становище. В Туреччині занепокоєння з приводу советських домагань відносно деяких турецьких територій, що їх захадила Москва іменем СРСР, Греції. В Індонезії йдуть дальше бої між урядовими голландськими військами і вільськими національного індонезійського повстанчого уряду /Москва використовує цю ситуацію/. Напіння між арабськими народами на Близькому Сході. Це тільки кілька з тих невралгічних точок сьогоднішнього політичного світу, які. Москва використовує з надзвичайною зручністю для своїх цілей.

Під такими зловіщими знаками почалася дія 10 січня в Лондоні наради першого Конгресу Організації Об'єднаних Націй. Світ із напруженням слідкував за розвитком цих нарад, бо показали зони ясно, що теперимня найбільша у світовій історії коаліція серйозно захищана. Такна дипломатія, якою послуговується сьогоднішній дипломатичний світ, не дає нам зможити повного образу політичного положення, бо не знаємо, що діється за кулісами цієї світової політики. Проте гадаємо, що не помиллюємося, коли будемо твердити, що Балкан і Близький Схід, де ті два головні осередки, де буде зирівуватися війна або мир. Швейцарський часопис "Газет де Лозан", коментуючи положення на Близькому Сході після англо-французької потрі в спріві самостійності Сирії і Лівану, пише і.інш. "Ціла серія вісточок вказує на те, що Сирія та інші країни Близького і Середнього Сходу будуть довгий час творити міжнародні пункти загрози". В цілому арабському світі щось койсьється, цілий цей великий колвос помало, але певно пускається в рух. В якому напрямку єтиме цей розвиток - не знати ще, але симптоматичними для цього розвитку є такі факти: сильне напруження між арабами і хидами, одні інші рішені за всяку ціну перевести в життя свої заміри. Симптоматичною є поїздка короля Арабії, Ібн Сауда, до Єгипту, де він і король Єгипту, Фарук, видали таку спільну декларацію: "Палестина мусить остатися арабським краєм. Всім державам арабської ліги маєть одноке бажання - жити в мирі і волі". Симптоматичною є начинець заява Лівану, де заявляється, що ця країна не стерпить ані французьких, ані англійських баз на своїй території. Але багато важливішою політичною подією є заява СССР, в якій він зафіксував незалежність Сирії і Лівану.

В цій заявлі кажеться, що СССР не думав нарушувати співтовариства Сирії і Лівану, але він жадав тих самих прав в цих країнах, які мають тут й інші країни. Рівночасно повідомляється, що союз уряди замахають дуже велику скількість віз для сссрських паломників до Палестини. Дальше кажеться, що СССР мав би заявити, що він відтягне свої війська із північного Ірану тільки тоді, коли Англія відтягне свої війська з Палестини і Єгипту. Рівночасно Союз робить велику пропаганду серед арабських народів на Близькому Сході і уважається тут шампіоном арабських самостійницьких рухів; Де лежить тайна цього заинтересування Сповітів арабським світом? Часопис подає коротку відповідь: нафта.

Нафта на Близькому Сході може бути тією іскрою, що запалить знову світ. На неї звернепі очі всіх трьох великих потуг. Один визначний американський політик сказав ще в січні 1944 року: "Ми мусимо бути приготованими до того, щоб жарувати туди, де є нафта".

Драматичні сцени відбулися в перших днях лютого на засіданнях Ради Світової Безпеки між анг.мініст.закордонних справ і заступником комісара закордонних справ СССР, Вічеславом Вишнівським, у справі Греції. На засіданні Вишнівського, що англ.війська в Греції загрожують мир і жадання негайногого їх відтягнення, відповів Бевін такими історичними словами: "Грецьку проблему СССР завжди тоді видвигав, коли в дискусіях приходили справи Румунії, Болгарії і Валкану. Так само було ка Раді Міністрів Закордонних Справ у Лондоні. Пізніше на конференції в Москві, СССР згодився не ставити справи Персії, Греції і Індонезії на "дений порядок". Дальше сказав Бевін, що коли англ.війська зайшли в Грецію, то ця країна стояла перед громадянською війною, яку мали розпочати комуністичні елементи. Ці елементи були тут цілий час гніздом неспокою. Може інші потуги були б пішли на руку комуністам, але Велико-Британія відкидає комуністичні методи. Зрештою, сказав дальше Бевін, Англія могла те саме зробити в Греції, що СССР зробив у Румунії: настановити цілком звичайно бажаний іх уряд. Але вона цього не зробила. Він заявив, що англ.війська остануться до того часу в Греції, доки тут не відбудуться вільні демократичні вибори. Греція має дуже малу армію. Натомість Болгарія має добре військо і змобілізовану армію, що складається із 100,000 людів, а Боснія із 300,000 людів. Надзвичайно велика сов.армія стоїть у Болгарії, хоч вона також не має хоронити щам ніяких комунікаційних шляхів. Рівно як англ.війська окупаційна армія в Греції дуже мала. Тому твердження, що Греція могла б виповісти війну цим країнам, є безвідходу." Я сумніваюся, сказав дальше Бевін, чи присутність англ.військ у Греції дала притоку СССР висунути цю проблему. Я маю враження, що рішальними були тут інші, глибші мотиви, про які знає тільки СССР. Найбільшою загрозою для світового миру є безнастінна комуністична пропаганда в Москві, стала послуговування комуністичними партіями усіх країн до нападів проти англ.війського народу Його Країн. Так, гейблі не існувало приязні між Англією і СССР. Я повторю: Це є найбільшою загрозою для миру. Тому я прому Раду Світової Безпеки внести ясне рішення: загрожують англ.війська в Греції миру, чи ні". Після цього говорив представник Греції і заявив, що англ.війська стоїть у Греції за згодог і на жадання Грецького уряду не для того, щоб загрожувати миру, але для того, щоб допомогти Греції упорядкувати свою країну. Всі інші делегати РСВ висловилися в зміслі, що англ.війська в Греції не загрожують миру. Проти приняття такої резолюції голосував тільки кривавий прокурор Москви - Вишнівський.

Навіть Польща, не стояла по стороні Москви. На жинець, тому, що Вишнівський заявив, що послужиться своїм правом "вета" проти ясної резолюції в спрэві Греції, Рада Світ.Безпеки не взяла підкого рішення, а сконстатувала тільки звязи поодиноких держав. Але сяк-чи-так, у Лондоні відбрано політику Англії у Греції і тим самим ССР мусіла зарегіструвати повну поразку перед світовим трибуналом.

Справу Персії передано до розглядання і вирішення на пря-мих переговорах між ССР і Персією. Це сталося в наслідку уступлення дотеперішнього перського уряду. Новий президент міністрів Персії, Хаван Султан, замахав такої поставки справи. Він вже і виїхав до Москви на переговори. Рада Світ.Безпеки, проте, за-резервувала собі право прорыти вислід цих нарад.

Третію справою була справа Індонезії. Український Сов. Уряд виступив тут проти Англії в обороні націоналістичного //!/- самостійницького руху в Індонезії. Ця справа тим характерна, що навіть індонезький націоналістичний уряд, в обороні якого виступила "Україна", заявив, що мотивом цього виступу не є прихильність і доброзичливість Москви до його самостійницької політики, але цілком щось інше... РСВ відкинула таке задання України стягнення англівів з Індонезії, як і вислання туди міжнародної комісії для розглядування справи на місці. Питання самостійності Індонезії - і то в позитивному зміслі - має вирішитися прямими переговорами між Гоміндієм та Індонезійским Націоналістичним Урядом у порозумінні з Англією. Не помогли тут нічого ані красномовність "комісара за кордонних справ України" Мануїльського, ані його шефа Вишнівського.

Четвертою важкою справою було домагання Сирії і Лівану, щоб Англія і Франція відкинули негайно свої війська з цих країн. Як треба відповісти, ССР сильно піддержувала це домагання. Представник БДА, Стетіньюс предложив компромісову формулу, за якою була більшість членів Ради Безпеки, але Вишнівський скорі стався своїм правом вета і внесок упав. Тому цю справу переднесено на наступне засідання Ради, що відбудеться дня 21 березня у Нью-Йорку. Французький мін.закордонних справ, Відо, заявив, що Франція буде придергуватися в своїй політиці відносно Сирії і Лівану тієї резолюції, яку предложив Стетіньюс і, яку РСВ приняла більшістю голосів. Таку заяву дав і Вевін. Резолюція Стетіньюса предвиджує, що англо-французькі війська мають бути стягнені з Сирії і Лівану негайно, коли це практично буде тільки можливо.

Москва зарегіструвала і тут повну поразку. Далі займалася Рада Об'єднаних Націй справою втікачів, які не хочуть віртатися на рідні землі з причини тамошніх політичних відносин. Внесення Югославії, сильно піддержуване Вишнівським, щоб усіх цих втікачів змусити до виїзду, відкинула ООН більшістю голосів. Далі відкинуло додаткові вислови Вишнівського, щоб заборонити в таборах пропаганду проти союзників націй /читай: Москви/ та проти повороту "на родину", як також "зрадників" і "воєнних злочинців" не вважати як втікачів, але негайно видати їх дотичним урядам. Цілу опозицію проти Вишнівського і його сателітів провадила пані Е.Рузвелт, дружина покійного Президента ЗДА. Вона заявила, що засади демократії визнають право автономії для всіх політичних втікачів, як також буде б негідним із цими засадами відбирати ко-мусь воля думки і слова. У своїй немочі Вишнівський міг тільки зареагувати "такими словами": "Безземна свобода, що її заступає п-ні Рузвелт, не може існувати у моїй країні. Конечно обмежити воля і дії людей, інакше воїн будуть красти і мордувати".

Що це означає, знає найліпше український народ. А якщо Москва і її уряди всіх часів крадуть і мордують, то все це робиться "по - закону" - як уже перед стою роками стверджив Т.Шевченко.

Наради Організації Об'єднаних Націй у Лондоні закінчилися 14 лютого. Але не закінчилася та гра, що так одверто розпочалася тут між СССР і Англією та її величнішими союзниками з ЗІДА на чолі. Ось польський і югославський уряди замідали утами представника СССР, Вишнівського, заважаючи і може й висилку "на родину" ототисячної польської армії Андерса, що стоїть в Італії, на побережжях Адріатичного Моря. Бевін заявив, що ця армія зробила велику прислугу для спасення албанців, а тим самим і для Англії, тому Англія не думав роззброївати її. Далі московське радіо повідомило, що Англія висадила велику армію в південній Персії. Англія категорично заперечила це вістку. Але справа не в цьому, справа у тих маєнціях, якими послуговується Москва для того, щоб здобути собі публичну опінію світа для майбутніх подій. Із Канади повідомляють, що там заарештовано позерх 20 високих урядовців, які мали б бути заміщені в спрзу видачі таїнні продукції атомової бомби чужим державам. Чия тут рука?

Останні вістки говорять про демонстрації в Єспанії /як відомо ООН відкинула жадання Єспанії приняти її в членів цієї світової організації/, Египті, Бомбаю, іт.п. Дотепер інший єгипетський уряд уступив і на його місце прийшов уряд Сітії Памі. Дня 17 лютого в Каїрі відбулися сильні демонстрації студентів, які жадали стягнення англ.військ з Єгипту.

В більшості випадків Москва касає свою руку там, а якщо ні, то вона всіма засобами старається зикористати їх для своєї цілі. Поборони Німеччину, Сталін уміє явно говорити /передвиборча промова/, що ця війна не була припадком, але вона мусіла прийти як вислід капіталістичної системи держав, які не допускали до світових ринків інші народи. Отже, Сталін же не твердить, що СССР був жертвою гітлерівської Німеччини і, що він не хотів війни, але, що війна мусіла прийти з причини капіталістичного господарського порядку. Він обвинувачує ці держави, що вони перед нападом знесли всі демократичні - громадянські вільності і завели режим страшного терору. Ми СССР і його державною системою та іншими капіталістичними державами існують і далі ті глибокі різниці й противіччя, які існували й до війни. Як вийти з цієї ділеми й як дозвести до порозуміння конструктивної співпраці між СССР і капіталістичними державами? Сталін формулює цю розв'язку перед своїми виборцями: "Советський державний лад доказався як життєздатний. Тут не може бути вже ніякого сумніву. Тепер ходить тільки про те, щоб сов. державна система стала зразком держави національностей і для інших..." Отже, сов.державна система мусить заступити і замінити всі інші державні системи. А щоб допомогти капіталістичним державам переформуватися й створити "щасливі держави національностей", то Москва допоможе їм... Молотов сказав дверто в своїй передвиборчій промові, що СССР хоче так озброїти червоноу армію, щоб вона була щонайменше рівнорядна з найбільшою і найсильнішою армією світа. Для чого це зброяння?

Чейже війна закінчена і ніхто не загрожує СССР! Так, але згідно з комуністичною політичною програмою, советський лад буде так довго загрожений, доки існуватиме в світі хоч одна капіталістична держава. Тому всі ці держави треба знищити. А СССР як авангард світової комуністичної революції має завдання здійснити цю мету. Тому СССР збройться, готовиться й тому в світі не буде доти спокою й миру, доки СССР існуватиме. Чи зрозуміли де народи світа? щоб не було тільки запізно. Ось "советський" народ дав знову необмежений мандат комуністичній партії. Загальні вибори, що відбулися в СССР дnia 10 лютого показали що, "советський народ" стоїть "стовідсотково" за Сталіном, його партією і його політикою. Навіть Гітлер у найкращих своїх часах не мав таких успіхів. Відний "советський народ"....

Світ помало починає пізнавати, де дійсна загроза для загального миру криється. Це показують хоч би останні вибори в Німеччині, в яких комуністи потерпіли велику поразку в користь правих партій. Це показали і народи в Лондоні. Але самими балячками й голосуваннями московська загроза не щезне зі світу. Московську тверду народів треба за всяку ціну розвалити й дати можливість поневоленим народам творити своє власне життя. В цьому змислі має український народ не тільки прямо поборівати Москву, але - і єднати довкруги себе інші поневолені Москвою народи та мобілізувати цілий культурний світ до хрестоносного походу проти поганської, невірної Москви.

Ось почесне завдання і для численної української еміграції.

§:§:§:§:§:§:§:§:
§:§:§:§:§:§:§:

Українське питання і надальше лишається одним з найважливіших питань світової політики. Україна буде горіти вогнищем неспокію так довго, доки український народ не стане господарем на власній землі. Москва й СССР загрожувати будуть Європі і світові так довго, доки будуть панувати над Україною, і навпаки - іхні сили можна докорінно підірвати через усамостійнення України. - Визволення України - це вивершення тих великих політичних і суспільних процесів, які тепер розвортуються. Вільна Українська Держава - це символ тривалого суспільно-політичного ладу та основне звено здорового укладу міжнародних сил.

§:§:§:§:§:§:§:
хххххххххххххххх
хххххххххххххххх
§:§:§:§:§:§:§:

ВІСТІ з УКРАЇНИ.

Тристаліття Харкова.

Цього року минає триста років від заснування міста Харкова. В зв'язку з цим Харківський Історичний Музей готує виставку. Харків - один із найзначніших центрів українського життя. Довший час він, ставши осередком колонізації українцями Слобожанщини, втілював живучість, вітальну силу української нації. Він був українським форпостом, що приймав перший натиск московської стихії, відбивав її і надавав виразного українського характеру всьому культурному життю Слобідської України. З Харковом зв'язані імена філософа Сєвороди, полум'яного українського патріота Каразіна, шісменника Квітки-Основ'яненка. В Харкові жив і діяв основоположник модерного націоналізму М.Міхновський, в Харкові згинув смерть тих, що не здаються в полон, М.Хильський. На ювілейній виставці, що її відкривав цього року Харківський Історичний Музей, наїхарактеристичні риси історії українського Харкова показані не будуть. - Співробітники музею вимулюють для виставки дані про те, що в 1709 р. після поразки українсько-шведського союзного війська під Полтавою, цар Петро I. "соблаговолил" одвідати Харків, що в Харкові перебував також Суворов. Розуміється, буде на виставці також статейка Леніна: "Майські дні в Харькове".

П'ятирічка для Харківщини.

В "самостійних" союзно-республіках не може бути національної промисловості, є лише загально союзна.

Чольоритним доказом прикладом до цього може бути хоч би п'ятирічний план розвитку промисловості на Харківщині, продиктований з Москви через уповноваженого Держпліану ССРР. Основне завдання плячу зв'язати цю область України з іншими областями ССРР "в нерозривне діле". План передбачує поширення промислової продукції протягом п'ятирічки на 40 % більше довоєнного рівня.

"З хрестом чи з ношем".

Видавництво львівської газети "Вільна Україна" видало брошуру В.Росовича "З хрестом чи з ношем", що є збіркою брудних наклепів і вигадок на адресу Митроп.Шептицького та на греко-католицькі духовенство взагалі. Великого діяча української католицької церкви трактується як "карриста". Автор недвусмисльно став на боці царського уряду, що в першій імперіалістичній війні заарештував Митроп.Шептицького і вислав на заслання. Найбільшим злочином Митрополита, на думку советського писаки, було те, що він протягом довгих років тримав зв'язки з українськими падіоналістами. Приписується Митрополитові також прихильне нібито ставлення до німецьких окупантів України.

Брошурка написана в стилі сенсаційно-бульварної пікантності. Автор не жаліє фарб, щоб очорнити греко-католицьке духовенство. Мишові напромутується питання: для якого читача призначена ця мазня? Адже її може українець /якщо він не є осою/ очінкою моральної потворою/, з огидою відвертається від цієї "книжки". Очевидно, написано її для підтримання на дусі тих, "культуртрегерів", до цілов лягіною сунуті з Москви на Західно-Українські Землі. А може призначенням брошури є виправдати перед світом большевицькі переслідування греко-католицької церкви.??

Каторжна праця, або відбудова "Азовсталь".

К.Маркс в своїму "Капіталі" з властивим йому патосом викривав процес первинного капіталонагромадження в буржуазних країнах. Із запалом політичного трибуна виступав він проти злочинної практики англійських капіталістів, які на зорі капіталістичного "ренесансу" визискували працю неповнолітніх дітей і нещомітно збільшували їм робітничий день. Якби цей "великий учитель" і мрійник міг нині поглянути на плоди свого вчення на практиці, в "країні соціалізму", Советському Союзі, він напевне скам'янів би з хауї огиди: такої бо експлоатації трудящих, яка панує нині в СРСР навряд чи візнала якакебудь країна, навіть в період "капіталістичного накопичення". Ми мали змогу бачити страждіння совєтської відбудови в Маріуполі, по відході німців.

Осінь 1943. року. На березі Озівського Моря - руїни велетня - заводу "Азовсталь". Понівечені цехи, знищені вибухами доменні печі. Спочатку тут похазяйнувала руїнницька рука московських варварів, які, відступавши під тиском німців на Схід, вивезли що цінніше, і що встигли, постараючись знищити намісні. Німці ж перед своїм відходом довершили руїну, і то так, що лише купи цегли, грудомахи металю валялися по подвір'ї.

Коло Маріуполя іще йшли бої, ще німці на Зеленій Косі робили останній шалений опір, а вже починалась відбудова "Азовсталі". Примхлива сувора доля підпільного життя кинула мене в середовище відбудовників "Азовсталі". Я дивився на похмуру обличчя людей. Старих, іваліфікованих робітників було мало. Зібралися різний випадковий люд. Були колгоспники з різних сіл. Всі чулися якось непевно і уникали дивитися один одному в очі. Лише приїздіє совєтське начальство походжало з піднятого голововою і владно віддавало накази. Начальник дільниці "товариш Подлєпа" клопітливо розставляв людей. Вони мали стати "ентузіастами відбудови", і на папері вони скоро ними стали. Насправді ж це були люди, майже без винятків ті, що не хотіли відразу покинути м'ясорубчу фронту і тому поопішилися на відбудову заводу, де так потрібно було робочих рук. Все це були люди прибуті, приглушені внутрішнім розpacом. Вони ненавиділи німців цілесвоєю істотою, але в усіх запалювалася в очах ненависть і до бульховиків. - Праця на першочергових об'єктах "Азовбуду" дедалі набирала шалених темпів. Люди перетворювалися в автоматів. Бюрократичною поліційною апаратом справлявся зі своїми завданнями майже бездоганно. З Фронту доходили тривожні вісті про карні баталіони, про розміновування піль людьми, що мартає провини перед товаришем Сталіним, і тому маєть іти в передовій лінії, натичатися на міни і гинути, прочищаючи таким чином шлях для надійних частин "добреної красної армії". Ці чутки заморожували кров багатьом і примушували працювати до впаду. З часом на налій дільниці чи не більшість стала стахановцями. Дехто із хриплим камлем виплюював зухвалим крові, але всі старалися не сраджувати темпів. Муляр Беляков /зі зрозумілих причин згадую лише росіян/ працював, мабуть, не менше, як за п'ятьох нормально виконувучих роботу мулярів. Поліна Мавлетова виконувала завдання на 1000 відсотків. Перевиконування норм було немов би обов'язком для кожного з кількох сот робітників, що працювали на моїй дільниці. І горе тому, хто хоч і багато робив, але в порівнанні з масою дещо відставав. Такі люди чулися під смертельним загрозом. Жах забитої шкашини, що падає під непосильним тягарем, відчувався нераз в хапливо конвульсивних руках цих людей.

Коли Фронт був уже далек, коли він уже не лікав, тоді найбільшим страхом стало попасті в підоарілі "ориці пляну", в категорії "німецьких агентів" і потрапити в безнадійну торту, звідки виходу немає.

I "ентузіалі" ширився далі, як пощесь, і довалося, будівництво затримається через бруки "лебедки", яку то мали привезти звідків і яку треба було по тому монтувати щось із кісців. Коли лебедка прибула, ії монтування доручене було бригадам Демідіна і Планова. В порядку сталянівських темпів ці бригади працювали не тільки в день, але все ніч, при електричному світлі.

Я покинув цю вдаль приглушених віткань і прохідять тоді, коли дімenna піч Н.З вступила в лад, коли ії розсвіялена іштека прийшла перші порції сирівця. Саме тоді більше мене почало виникатись залишне кільце большевицької розвідки. Я вжив потрібних заходів, щоб ліквідувати небезпеку для тих, на кого таож міг упасти удар, і вирвався з Маріуполя в інший індустріальний центр.

Академічне видання творів Шевченка.

Українська Академія Наук відновило видання поального десятитомового зібрания творів Шевченка, що Його розпочато було ще в 1933 р. і до 1941 р. видане було лише... два томи. Над підготовкою видання від 1933 р. працювали талановиті і сумлінні вчені, шевченкоаналітическі М.Новицький, Бурачек М., Плахотницяна М., Тиховський П. та група молодих дослідників. Але керівництво справою видання спочивало в руках науковців А.Хвиль, Затонського, Наблюдовського, які ставили перед собою конкретну політичну ціль "розширення українського націоналізму на фронті шевченкознавства". Свійма брудними нахлєпами вони привели до арешту О.Дорожевського, М.Зерова і інших видатних учених. Однак і в діяльності партійних комісарів від науки було також знайдено "контрреволюцію".

І.Наблюдовський, Затонський і Двіна були знищені в аастінках НКВД. Ті два томи творів Шевченка, що вони їх редактували, було ще за їхнього керівництва розкінно видано, але з оглядку наукового це видання не витримує жадної критики, бо в основу його лягло довільне поєднання уривків різних варіантів Шевченкових рукописів. В основний текот ішли ті варіанти поезій, в яких не було гострого антиросійського спрямовання, а уривки з антиросійським вмісом редактор переносили на кінець книги і друкували дрібним крилтом. На кінці знищених партійців прийшли нові, такі як "тov. Кошиц" чи "тov. Альтман", які також справу видання творів Шевченка розглядали під кутом зору своєї партійної кар'єри. Розуміється, що цих умовах сирока била "ак мокре: горіха". Зате проявом якої речі осв. преса не переставала кричачи про земельну увагу уряду до справи видання Шевченка, що в жовтні, помазаним великої уваги "партії і уряду" до отправи розгляду української кухарки.

Сумнівасно, щоб і тепер академічна новче видання творів Шевченка було б адіанено, і Шевченка в такі рідкі, що належало б'яти по обілінні ідеології російського націоналізму. Як поділити з цією ідеологією Шевченкові писані поди у сільській мові, розкидані в Його жатах за брага, і що сказати срібельний чинівник, прочитавши Шевченкові листи до Куттеренка, де поет в приводу написання поеми "Скідан", російською мовою сам себе осуджує, казуючи, що чорт Його покутав і дтоажнув написати це ріт "чорстим нацапським словом"?

Симптоми моральної кризи.

Протягом цієї війни советські штурмани, інженери і техніки воєнно повітряних сил одержали 109727 орденів і медалів. З одної лише маленької Вірменії, як сайдить "Ізвестія" за 28.XI.45 р., під час війни нагороджено більше як 42000 сов. громадян. 96 вірмен стали "героями Сов. Союзу". В повітряній флоті СССР нараховується 1026 "героїв Сов. Союзу". - Ніколи в історії людства ніхто ще так не зловживав так поняттям героїзму, як це робиться нині під Советами. Ніде число нагороджених орденами не тільки абсолютно, а і відносно не досягало такого рівня, як в СССР. Щось подібного було вже в Росії за часів Киренічни, коли розкладався фронт і ніхто не хотів битися, але й тоді орденоманія не була таєю помиреною.

Численність нагороджених і упривільйованіх Москвою на пристязі цієї вітчизни насильно показує, яким глибоким була духовно-моральна криза советського обицателя. Потрібні були раз-у-раз численні надзвичайні засоби, щоб заохотити бойців іти вперед на ворога. Видко дуже багатьом бракувало високої пориваючої ідеї, коли треба було на кожнім кроці розпалювати нагородами особисті амбіції, раз-у-раз приваблювати людей привілеями, з якими зв'язане звання "героя" Сов. Союзу.

§:§:§:§:§:§:§:§:
:§:§:§:§:§:§:
:§:§:§:§:§:

ХРОНІКА і РЕЦЕНЗІЇ.

Задум і Його здійснення...

/"Рідне Слово" - вісник літератури, мистецтва і науки. Ч.1.,
грудень 1945 р. Редактура Теодор Курпіта. Ридактія Українське Літературно-Мистецьке Об'єднання /УЛМС/ при таборі УНРРА в Мінхені-Карльсфельд/.

Якщо поминути трохи примітивну назву, що нагадує шкільну читанку, перед нами є широко закроєне періодичне видання, в якому давно відчувається потреба серед української емігарції і зекрема, в такому її скученні, як Мюнхен. Редакція ухилилася від вступного слова до свого першого випуску, але ясно, що за задумом це має бути позажне видання, де український читач міг би знайти країні зразки творчості сучасних українських поетів і письменників, а також грунтovні літературно-критичні та науково-публіцистичні статті на актуальні теми. Головним словами, "Рідне Слово" має бути журналом, який мусить гідно репрезентувати українську літературу, критику і українську наукову думку на чужині. - Перша чоловіча сторінка "Рідного Слова", де вміщено дві поезії поетки Олени Теліги, якнайкраще відповідає цьому задумові і робить приємне враження. /Мабуть з непоінформованості обидві ці поезії Редакція "Рідного Слова" зарахувала до посмертної спадщини О. Теліги./ Своїм високим поетичним рівнем, ідейним змістом і патосом геройчного наставлення до життя ці поезії роблять гарний печаток і дають прекрасний тон. Читач перегортася ці сторінку з великим зацікавленням і надіями, сподіваючись знайти далі гідне

продовження традиції славної плеяди українських поетів, позначені іменами О.Теліги, О.Ольжича, та інших надійних і високоталановитих творців нової української літератури, які, на жаль, так швидко відійшли від нас, замучені в німецьких катівнях... / В журналі чрмує уміщено одну строфу "вирвану миацем" зі збірки О.Ольжича "Вехі" як окремий вірш під наголовком "Прокляття". /

На жаль, редакція журналу не змогла утриматись на тому високому ідейному й мистецькому рівні, який вона першою сторінкою і цілім задумом обличчя цього видання заманіфестувала. Вже на другій сторінці, де вміщено поезії Т.Курпіті, читач ~~може зустріти~~ у своїх сподіваннях. Ах надто велика поетична "сміливість" і гордітва за оригінальність приводить цього поета до надуманих образів і порівнань, які вражаютъ итучністю. Не може читач може без застереження сприймати, скажемо, рядки про "дебелу землю", де "доні носять в пазухах шрапнелі.. " Або такі рядки:

"Зло не зернеться ділом, ні словом,
І не здається Стратега змія,
Так, як Монхен не станеться Львовом,
Як не зернеться віність моя.

Штучність і літературщина у порівнанні "Монхен не станеться Львовом" - поглиблена тут ще й невідповідність і дисгармонія настрою: мажорне отверження першої частини вірша /"Зло не зернеться ділом, ні словом"../ заперечується мінорним настроем останнього рядка /"Як не зернеться віність моя"../ Цим дісонансом поезія підривається знутра і зона "розпадається"...

На жаль, і інші відомі чи менші відомі поети подали не кращі свої речі, а випадкові дрібнички. До таких зачисляємо, написаний очевидно "на влоту дня" вірш О.Бабія "Весілля", який може добре ззвучати у відповідному оточенні, як слова до тосту поздоровлення молодих і зовсім неприродно виглядає у такому поважному журналі, як "Рідне Слово". На тлі героїчно-супільних мотивів цей вірш ззвучить аж надто камерним вузько-особистим тонаком:

"Щоб не прагнув він шукати
Щастя у дальних світах,
Бо весь світ він може мати
В жінці, в рідних діточках..."

Це може видатись як апологія обивательського родинного щастя і обмеженого розуміння ідеалу людського життя. Ще більше посуять тон поважного журналу вміщені на ст. 47-ій сатири - Т.К. Художня проза репрезентована у "Рідному Слові" єдиновою новелю Ф.Ремезівського - "Сам Бог тушить", яка хоч і справляє добре враження, не може, проте, бути показчиком сучасного рівня української літератури.

Краще виглядає критична і наукова частина "Рідного Слова". Стаття О.Грицая "В тузі за архітектором", написана, як відгук на доповідь Уласа Самчука п.н. "Велика література", зачіпає актуальні проблеми літературного процесу наших днів і наскрізь пляхи їх розв'язання з усією гостротою відчуття бімучого моменту і глибокого розуміння потреб та завдань української літератури в нашу добу.

Тісно в'яжеться з настановами глибокого вивчення і опанування досягнень західно-європейських літератур, стаття О.Бабія - "Персі Бімі Шеллі". На високому науковому рівні є стаття проф. П.Коваліва "Мова - творча сила нації". Але вміщення такої суто "академічної розмітки", як розвідка проф. В. Г...ка "Чи підлягали давності монастирські землі на гетьманщині", яка написана

на вузьку спеціальну тему, цікаву лише для вумчого кола читачів, на нашу думку, переобтяжув журнал. Місце їй десь у науковому збірникові, а не в "Рідному Слові"....

На жаль і в науково-публіцистичній частині "Рідного Слова" не обійтися без недотягнень. У статті "Український письменник і еміграція", помимо легкого і поверховного трактування зачепленої теми, автор висуває дивовижні твердження про "широкі можливості для українських письменників на еміграції". Скільки полягає для їхньої бистрої спостережливості, скільки матеріалу для їхньої творчої уяви!... "А місія українського письменника полягає в тому, щоб причинитись до здійснення нашого національного ідеалу, згідно з 12 точками декларації президента ЗДА Трюмена... А для цього, звичайно, потрібна "внутрішня духовна перебудова" /ст.44./ Во є "українська еміграція, перший раз від довшого часу, з'явилася в умовах шляхетного клімату західних демократій, які дають нам можливості прояву свободного лідського духа й творчої уяви..." Як це нагадує словесність на адресу славнозвісних шість указівок І. Сталіна, згідно з якими також треба було перебудовуватись українським письменникам і згідно з якими мав бути здійснений їх іdeal і т. д. Отже маємо досвід. Мали ми його не тільки під "сонцем сталінської конституції", де нашему народові й нині доводиться здійснювати овій іdeal згідно з указівками вождя... Не вперше, здається, з'явилися ми і в умовах, шляхетного клімату західних демократій, де не було НКВД і голоду, але було щось інше. Але є і в СССР нѣ було пацифікації, а було щось інше...? Та справа очевидно нѣ в тому, щоб визначити, де краще з нами поводились і де ч їмніше нас просили перебудовуватись, а в тому, чи можуть збодовольнити нас ті "точки" і "вказівки" і чи можна згідно з ними здійснити наш національний іdeal. Очевидно, що поняття нашого національного ідеалу є трішки ширшим і дивним було б у наші часи дестроювати його до чогось і здійснити його згідно з сторонніми вказівками.

У відділі "Рецензії" - "Рідне Слово" подало гостру критику нових збірок поезій Яр.Славутича /"Співає колос"/ і Юрія Валко /"Вільське і далеке"/. Гострота рецензії Др.Грицая на ці дві збірки початкових поетів є виправданою і не викликає запереченьня. Авторитет поета і поезії мусить бути піднесений. Але ж така вимога стоїть і перед редакцією "Рідного Слова": узиразнити своє обличчя і піднести на вищий ідейний і мистецький рівень. В Мирнені, де зібралась чимала кількість поетів і письменників, є до цього всі можливості.

D. III.

КОНФЕРЕНЦІЯ МУР - 7 В АВГСБУРЗІ.

Другий з'їзд членів - і запрошених гостей - МУР-у /мистецького Українського Руху/, що відбувся в Авгсбурзі в часі від 28-30. I.ц.р., пройшов при участі більш, ніж 100 людей та в атмосфері помітного зацікавлення зі сторони тих, які сиравам літературної творчості в нас приовидають більш, ніж принаїдну увагу. Конференція була повторенням першого з'їзду МУР-у в Амафенбурзі, але і його доповненням постільки, що мала у своїй програмі й активну співучасть тих членів, які не мали змоги явитися на з'їзді першім. Отворив конференцію дня 29.I. - на первих сходинах після полудня - іменем не присутнього голови МУР-у, У. Самчука, проф. Подоляк, після чого приступлено під проводом проф. М. Шілєцького, /який пошанував відповідною згадкою тих наших письменників, що впали мертвами у війні/, до порядку дня по наміченій. Проводом програмі нарад. У програму ввійшли ряд доповідей, з яких треба віданачти особливо три перші, а саме: Др-а М. Шілєчевича про світоглядні шукання, Ю. Ішереха про стилі сучасної української літератури на еміграції та Д-ра Грицаю про завдання української літератури ранню часу з погляду на підвищення рівня її творчости. Річ Д-ра Шілєчевича виказана головним чином на Шевченка, як творця основ українського національного світогляду і то у зв'язку з проблемою сімейного життя та духовності української хінки, як властивої носійки ідеалу родини. Доповідач розглянув цю проблему головно на основі Шевченкових поем. "Катерина", "Відьма" й "Наймичка", інтерпретуючи їх слідом зазначеною світогляду, так, що окончні висліди підводу доповідача до наміченої теми будуть незвичайно цікаві й оригінальні. Ю. Ішерех повторив свою доповідь, читану вже на першому з'їзді. Вона подекуди своєрідна компендіум нашої найновішої літератури і застуговує з цього погляду на увагу /-дописувач швайнфуртської "Неділі"/, з. З. II, д.р., назвав її навіть "центральною подією з'їзду". Від'ємно зазначилося тут те, що автор розглянув здебільшо твори придніпрівських письменників, а про хіноцтво забув до тієї стежені, що з їх сторони насіннє на з'їзд протест із заходом маючим творчості українських хімок. Та жан. авторові мабуть не буде дуже складно відповісти його цінний реферат у зазначенному напрямі. Доповідь Д-ра Грицаю звернула головну увагу на потребу таких творів ув українській літературі, які зможуть б добути представництвого значення на широкій арені європейсько-го світу та увагу Європи до української культури й духовності, причем Д-р. Грицай відчитав відповідний, уложеній цим маніфест до українських письменників на еміграції. На халь - саме цей доклад, хоч такий важливий та актуальний своєю проблемою, не став предметом загальної дискусії, хоч всього роду промовці в дискусійній часті порушували різні прерізані теми, здебільшо це цікаві нікому. Всегалі ж програма з'їзду робила подекуди враження вдовільних гутірок на фурівнородні теми, і з цього погляду Прovid МУР-у повинен на майбутнє дождати всіх зусиль, щоб програму нарад застійшити по якимось чітко зазначеним провідним точкам, як в головній часті, так і в часті дискусійній. Треба, щоб і ті, які беруться дискутувати, зберігали якусь професійну лінію нарад з'їзду, а не виходили з такими сумнівними закидами, як напр. той жан. дискутант, який взявся критикувати промову ред. А. Ітикала, одну з найкращих промов усього з'їзду, як нібито надто гарячу та неопановану. Цей закид знайшов свій відгук і у звіті згаданого вже дописувача швайнфуртської "Неділі", - /также/.

який дозволив собі в сторону промови ред. Штикала цілком неслідно на ряд доволі злобних завваг, тоді, коли в суті речі всі думки, висловлені ред. Штикалом, треба з усім признанням привітати як вислів справді животворного ідеалізму. Взагалі к національно-громадянська лінія мусить зазначуватися в усім підході та роботі Проводу МУР-у далеко чіткіше і свідоміше, ніж це виявилося досі, бо сьогодні національний та громадянський бік справи в кожній ділянці нашої праці - найважніший. Не вкладалась в цілість з'їзду співдовідь В.Шаяна "До праджерел європейської духовості" - хоч і Упростілій формі вона могла бути дуже цікава, та деяка інша зі співдовідей, з яких згадаємо ще І.Костецького про реалізм, а головно співдовіді мінок, а саме: Л.Коваленко - у справі хіночої творчості" - та п-ні Несіч /про мінку в намій літературі/. Обидві ці доповіді наших представниць хіноцтва на з'їзді були цінні своїми думками, доповнюючи гаразд доповідь Д.Шереха. Тільки ж - не вірно воно, що -як де пише п.дописувач згаданої вже "Неділі" - /там же/ - що п-ні Коваленко "атачкуала погляди д-ра Грицая"; бо це просто неправда. Ніяких атаків зі сторони п-ні К. на "погляди" д-ра Г. не було, - була лише її спокійна і чесна заввага у справі недостачі перекладів творів Лесі Українки на європейські мови, за яку др. Грицай не може відповісти вже хочби тому, що саме він переклав з творів Лесі Українки на німецьку мову більше, ніж про іншій з наших перекладачів./диви журнали "Україніше Нахріхтен" та "Україніше Блеттер"/, - Залугоують на увагу ще такі виступи: п.дир.Блавацького у справі нашої театральної творчості, якого слова про потребу обнови українського театру з'їзд приняв з грімким аплівцом, поета В.Барки з гарними і запальними заввагами про суть творчого; і наостанок промова п.В.Мудрого про значення єміграційної творчости для справи батьківщини. Про видавницу справу реферував В.Домонтович. Позатим за весь час з'їзду були окремі літературні вечорі, на яких здебільша молоді письменники читали свої твори, як ось: білоруський поет М.Седніов, Ганна Чирінь, Леонід Полашев, Я.Балко, К.Кандиба /прегарна казка : "Ходить сон коло вікон"/, Гаран, Д.Буряківський, а в окремій гуртку І.Костецький /проза "День святого"/.

Провід МУР-у мусить в майбутньому дбати про те, щоб згуртовані в МУР-і письменники підходили до своїх творчих завдань з якнайбільшою серіозністю і з усім творчим напруженням тієї, зазначененої вже нами, ідеальної лінії, яка є і мусить бути висловом нашого всецілого віддання батьківщині.

Учасник.

Справлення похибок.

В ч. 12 за 1945 р. "Нашого Шляху" зачрамся такі більші похибки:

На стороні 11. рядок 10 і 11 згвори написано: "Сов.азербайджанська Республіка кадас", - має бути: "Сов.Грузинська Республіка".

На тій же стороні, рядок 11 і 10 з долини написано: "між урядом ген.Франко і республіканським урядом де-Рівери"... має бути: "і республіканським урядом д-ра Джозе Джірала".

Від Редакції:

Кінець статті Р.М. "Український національно-культурний процес під німецькою окупацією" - з'явиться в наступному числі "Н.Ш." -

З М І С Т:

Тарасів М.	Державність	ст. 1 -5.
ХХХ	Бій під Крутами	" 5 -7.
О.С.	Круги /поезія/	" 7 -8.
Р.Л.	Олена Теліга	" 9 -10.
Р.Ш.	Останні дні О.Теліги	" 10-14.
О.Теліга	Поворот /поезія/	" 15.
I.Ірлявський	Село /поезія/	" 16.
Мислич	...а ім'я цьому хаос..	" 17 -22.
П.Г.	За високий рівень нашої науки	" 23 -24.
Княжполич	Слідами Граф.Кастіліоні	" 25 -29.
О.Теліга	Вечірня пісня /поезія/	" 29.
Д.Слобідський	З перспективи одного року	" 30 -40.
	Вісти з України.	" 41 -44.
	Хроніка і Рецензії	" 44 -48.

